

Ministerul Finanțelor

RAPORT

**privind situația în domeniul
datoriei sectorului public,
garanțiilor de stat
și recreditării de stat
pe nouă luni ale anului 2017**

Chișinău 2017

CUPRINS

Lista abrevierilor.....	- 3 -
Evoluția indicatorilor macroeconomici.....	- 4 -
Datoria sectorului public	- 6 -
Politica în domeniul datoriei de stat.....	- 7 -
Datoria de stat.....	- 8 -
<i>Datoria de stat externă</i>	- 11 -
<i>Datoria de stat internă</i>	- 15 -
Garanțiile de stat.....	- 19 -
Creanțele de stat.....	- 19 -
Indicatorii de sustenabilitate ai datoriei de stat.....	- 20 -
Riscurile asociate datoriei de stat la situația din 30 septembrie 2017	- 20 -
Recreditarea de stat.....	- 26 -

Lista abrevierilor

AID	Asociația Internațională de Dezvoltare
BDCE	Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei
BEI	Banca Europeană de Investiții
BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BIRD	Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNM	Banca Națională a Moldovei
CNY	Yuan Renminbi chinezesc
DGDP	Direcția generală datorii publice
DLC	Directoratul Liniei de Credit
DMFAS	Sistem de Management al Datoriei și Analiză Financiară
DST (SDR)	Drepturi Speciale de Tragere
FIDA	Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă
FMI	Fondul Monetar Internațional
GBP	Lira sterlină
IFP	Instituții Financiare Participante
JICA	Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională
JPY	Yen japonez
PIB	Produs Intern Brut
UAT	Unitate administrativ-teritorială
UNCTAD	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare
VBS	Veniturile totale bugetului de stat
VMS	Valori Mobiliare de Stat

Notă: În cadrul documentului dat, totalurile pot devia nesemnificativ de la suma componentelor, urmare a rotunjirii.

Evoluția indicatorilor macroeconomici

Pentru anul 2017, se estimează că PIB-ul va atinge valoarea de 148 700,0 mil. lei, înregistrând o majorare cu circa 3,5 p.p., în prețuri comparabile, față de anul precedent¹.

Ratingul de țară

Ratingul de țară al Republicii Moldova a fost revizuit de compania Moody's în ianuarie 2017 fiind schimbată perspectiva de dezvoltare din *negativ* în *stabil*, astfel că la sfârșitul lunii septembrie 2017, ratingul de țară a constituit *B3 stabil*.

Dinamica procesului inflaționist

Rata inflației în luna septembrie 2017 a înregistrat o valoare pozitivă de 4,4% față de decembrie 2016, înregistrând o majorare cu 5,1 p.p. comparativ cu valoarea înregistrată în aceeași perioadă a anului 2016. Majorarea prețurilor medii de consum a fost determinată, în general, de majorarea tarifelor pentru prestarea serviciilor populației și majorarea prețurilor la produsele alimentare, dar și de majorarea prețurilor la mărfurile nealimentare.

Rata inflației medie anuală pentru perioada ianuarie-septembrie 2017 a înregistrat valoarea de 6,3%, ceea ce denotă o diminuare cu 1,4 p.p. față de ianuarie-septembrie 2016.

Activitatea de comerț exterior²

Exporturile de mărfuri realizate pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017 s-au cifrat la 1 651,8 mil. dolari SUA, volum superior celui înregistrat în perioada similară a anului 2016 cu 15,3%.

Importurile de mărfuri au constituit 3 438,8 mil. dolari SUA, majorându-se cu 18,8% comparativ cu perioada similară a anului 2016.

Balanța comercială s-a soldat cu un deficit de 1 787,0 mil. dolari SUA, fiind cu 22,2% mai mare față de cel înregistrat în perioada similară a anului 2016.

Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017 a fost de 48,0% față de 49,5% în perioada corespunzătoare din anul 2016.

Politica ratelor

La începutul anului 2017, Consiliul de Administrație al BNM, în urma evaluării balanței riscurilor interne și externe, la care ar putea fi supusă economia Republicii Moldova, și a perspectivelor inflației pe termen scurt și mediu, a hotărât să mențină rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt la nivelul de **9,0 la sută** anual, nivel menținut constant din octombrie

¹ Sursa: *Proгноза actualizată a indicatorilor macroeconomici pentru anii 2018-2020, din 29.10.2017*, elaborată de Ministerul Economiei și Infrastructurii în coordonare cu FMI

² Datele referitoare la export (FOB), import (CIF) de bunuri sunt preluate de la Biroul Național de Statistică.

2016³. Având în vedere dinamica indicatorilor macroeconomici care au conturat premise de temperare a activității economice și o diminuare a presiunilor inflaționiste pe termen mediu, dar și supraapreciere moderată în termeni reali a monedei naționale, rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt a fost diminuată de la **9,0** până la **8,0 la sută** anual pe parcursul lunii iunie 2017. Pe parcursul lunii august, aceasta a mai suportat o diminuare de **0,5 la sută**, situându-se la valoarea de **7,5 la sută** la sfârșitul lunii septembrie 2017.

Ratele de dobândă pe piețele internaționale au avut o tendință oscilantă în primele nouă luni ale anului 2017, Euribor pe 6 luni înregistrând o evoluție descendentă, iar USD Libor pe 6 luni, o evoluție ascendentă. Astfel, valoarea medie pentru luna septembrie 2017 a ratei Euribor pe 6 luni a constituit **-0,273%**⁴, fiind cu 37,2 la sută mai mică decât valoarea medie din luna septembrie 2016. Iar valoarea medie a ratei USD Libor pe 6 luni pentru luna septembrie 2017 a înregistrat **1,4732%**⁵, fiind cu 18,1 la sută mai mare comparativ cu valoarea medie lunară din luna septembrie 2016. Aceste rate de referință sunt cel mai des utilizate de creditori pentru împrumuturile de stat externe purtătoare de rată flotantă a dobânzii, acordate Republicii Moldova.

Piața valutară (ratele de schimb)

Cursul de schimb oficial al monedei naționale înregistrat la sfârșitul lunii septembrie 2017 s-a diminuat cu 0,7 la sută față de Euro și cu 11,9 la sută față de dolarul SUA, în termeni nominali, comparativ cu situația de la finele anului 2016.

Cursul de schimb oficial nominal s-a modificat în funcție de gradul de acoperire a cererii nete de valută străină din partea agenților economici prin oferta netă de valută străină de la persoanele fizice, în funcție de evoluția valutilor străine pe piețele externe, precum și, ca urmare a intervențiilor efectuate de BNM în vederea procurării surplusului de valută existent pe piața valutară cu scopul de a evita aprecierea nesustenabilă a monedei naționale.⁶

Indicatorii bugetului de stat

La situația din 30 septembrie 2017, veniturile bugetului de stat au înregistrat valoarea de 24 424,5 mil. lei, ceea ce constituie o majorare cu 21,2 la sută comparativ cu aceeași perioadă a anului 2016. Cheltuielile bugetului de stat, au înregistrat o majorare cu 9,4 la sută comparativ cu perioada analogică a anului 2016, atingând valoarea de 23 984,1 mil. lei. Soldul bugetului de stat a constituit +440,4 mil. lei, fiind cu 4 596,0 mil. lei mai mult față de suma precizată pentru anul 2017, și cu 2 223,4 mil. lei mai mult comparativ cu perioada similară a anului 2016.

³ Sursa: Comunicate de presă privind deciziile de politică monetară, www.bnm.md.

⁴ Sursa: <http://www.euribor-ebf.eu/euribor-org/euribor-rates.html>

⁵ Sursa: http://www.wsjprimerate.us/libor/libor_rates_history.htm

⁶ Sursa: Comunicate de presă privind Raportul asupra inflației, www.bnm.md.

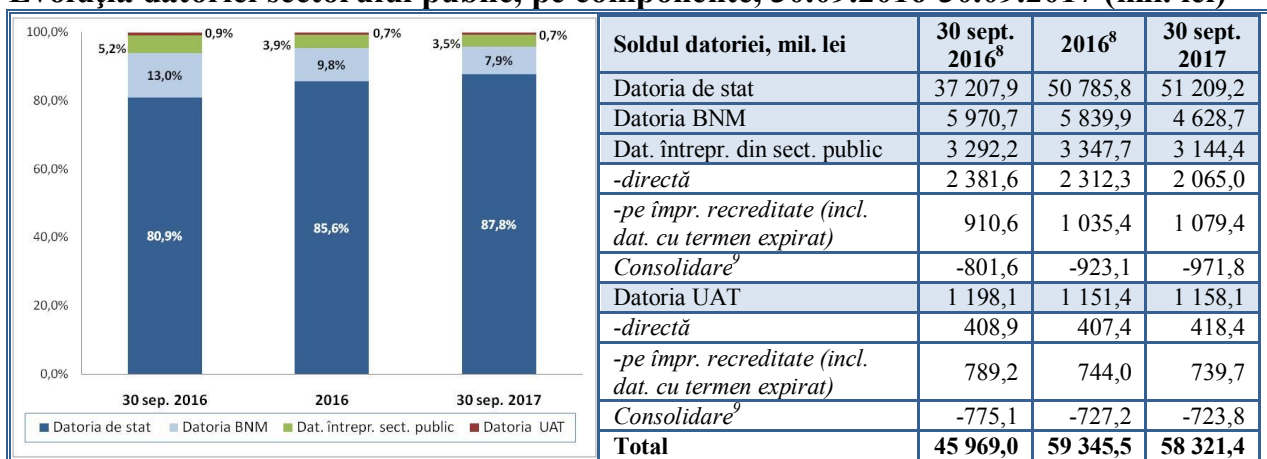
Datoria sectorului public

La situația din 30 septembrie 2017, **soldul datoriei sectorului public**⁷ s-a diminuat cu 1 024,1 mil. lei sau cu 1,7% comparativ cu sfârșitul anului 2016 și a constituit **58 321,4 mil. lei**.

Conform datelor privind PIB-ul estimat pentru anul 2017, *ponderea datoriei sectorului public în PIB*, la situația din 30 septembrie 2017, a constituit **39,2%**, înregistrând o diminuare cu 4,8 p.p. comparativ cu situația de la finele anului 2016 și cu o majorare în raport cu perioada similară a anului precedent cu 5,2 p.p.

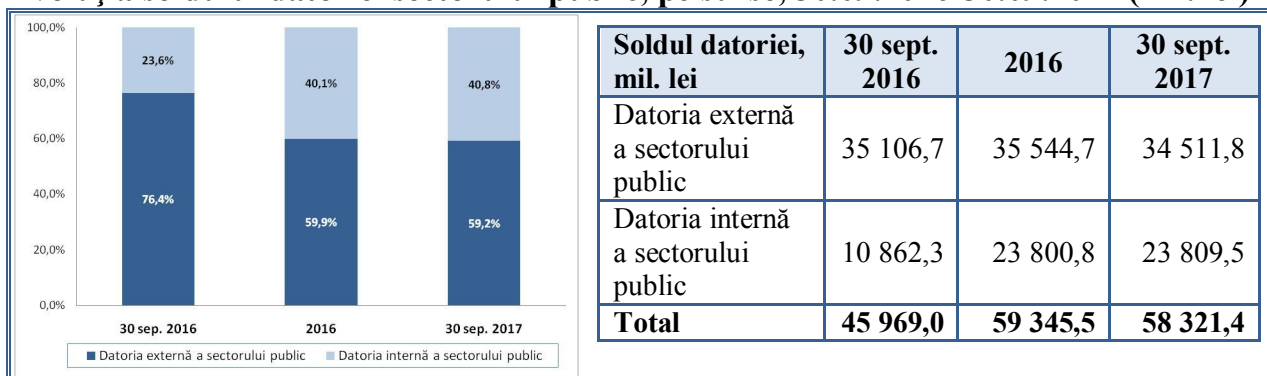
Evoluția datoriei sectorului public pe componente se prezintă în cele ce urmează.

Evoluția datoriei sectorului public, pe componente, 30.09.2016-30.09.2017 (mil. lei)

Diminuarea soldului datoriei sectorului public la situația de la finele lunii septembrie a anului 2017 în comparație cu sfârșitul anului 2016 este condiționată în special de diminuarea soldului datoriei BNM cu 1 211,2 mil. lei și datoriei directe a întreprinderilor din sectorul public cu 247,3 mil. lei. Respectiv, soldul datoriei de stat s-a majorat cu 423,4 mil. lei și datoria directă a UAT s-a majorat cu 11,0 mil. lei.

Evoluția soldului datoriei sectorului public, pe surse, 30.09.2016-30.09.2017 (mil. lei)

⁷ Soldul datoriei sectorului public se compune din datoria de stat, datoria BNM și datoria direct contractată a întreprinderilor din sectorul public și UAT-ilor, cu maturitatea ≥ 1 an

⁸ Soldul datoriei sectorului public la situația din 30.09.2016 și 31.12.2016 a fost actualizat pe parcursul anului 2017 ca urmare a prezentării informațiilor suplimentare de către unele întreprinderi și UAT ale sectorului public.

⁹ Consolidarea are loc din motiv că datoria întreprinderilor din sectorul public și a UAT-ilor pe împrumuturile recreditate se include în datoria de stat (externă)

La situația din 30 septembrie 2017, datoria externă a sectorului public a constituit **1 959,6 mil. dolari SUA** (echivalentul a 34 511,8 mil. lei) , sau 59,2% din soldul datoriei sectorului public, iar datoria internă a sectorului public a constituit **23 809,5 mil. lei** (40,8%). Pe parcursul a nouă luni ale anului 2017 datoria sectorului public s-a diminuat fiind influențată în special de datoria externă a sectorului public, care a înregistrat o evoluție descendentă de 2,9 la sută.

La situația din 30 septembrie 2017, în structura datoriei directe a UAT se evidențiază ponderea majoră a datoriei în valută străină – 93,4%, majorându-se cu 4,7 p.p. față de finele anului 2016 și cu 3,5 p.p. față de perioada similară a anului precedent, iar 73,6% din datoria directă a UAT o reprezintă datoria purtătoare de rată flotantă a dobânzii, cu 2,3 p.p. mai mult decât la finele anului 2016 și cu 3,2 p.p. mai mult comparativ cu 30 septembrie 2016. Totodată, 29,4% din totalul datoriei directe a UAT urmează să ajungă la scadență în decurs de un an.

La situația din 30 septembrie 2017, în structura datoriei directe a întreprinderilor din sectorul public, se evidențiază ponderea majoră a datoriei în monedă națională – 63,9%, diminuându-se cu 2,4 p.p. față de finele anului 2016 și cu 0,5 p.p. față de perioada similară a anului precedent, iar 95,4% din datoria directă a întreprinderilor din sectorul public o reprezintă datoria purtătoare de rată flotantă a dobânzii, cu 4,2 p.p. mai puțin decât la finele anului 2016 și cu 4,0 p.p. mai puțin comparativ cu 30 septembrie 2017. Totodată, 57,6% din totalul datoriei directe a întreprinderilor din sectorul public urmează să ajungă la scadență în decurs de un an.

În ce privește arieratele la împrumuturile entităților sectorului public acestea au înregistrat la 30 septembrie 2017, valoarea de **244,3 mil. lei**, fiind formate în totalitate din arieratele la împrumuturile interne ale întreprinderilor din sectorul public și ale UAT. Comparativ cu situația de la sfârșitul anului 2016, valoarea arieratelor la împrumuturile interne *s-a diminuat* cu 39,4 mil. lei sau 13,9%, iar comparativ cu perioada similară a anului 2016, s-a majorat cu 18,0 la sută¹⁰. Arierate la împrumuturile externe ale sectorului public nu au fost înregistrate.

Politica în domeniul datoriei de stat

Obiectivul fundamental al managementului datoriei de stat stabilit pentru perioada anilor 2017-2019 în Programul „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2017-2019)” constituie asigurarea necesităților de finanțare ale bugetului de stat la nivel acceptabil de cheltuieli pe termen mediu și lung în condițiile limitării riscurilor implicate.

În scopul atingerii obiectivului fundamental, pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017, dintre *obiectivele specifice* de gestionare a datoriei de stat, prioritar a fost cel de dezvoltare a pieței interne a valorilor mobiliare de stat.

¹⁰ Datele privind arieratele la împrumuturile sectorului public, pentru situația din 30.09.2016 și 31.12.2016 au fost actualizate pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017 ca urmare a prezentării informațiilor suplimentare de către unele întreprinderi și UAT ale sectorului public.

De asemenea, în scopul realizării obiectivului fundamental, s-a pus accent pe întreprinderea următoarelor *acțiuni*:

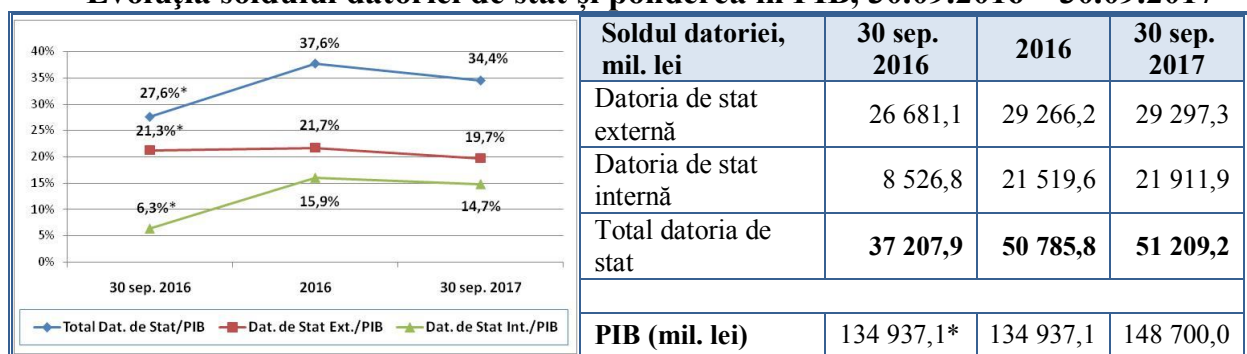
1. Monitorizarea indicatorilor de sustenabilitate a datoriei de stat;
2. Menținerea costurilor asociate datoriei de stat la nivel acceptabil;
3. Optimizarea riscurilor aferente portofoliului datoriei de stat;
4. Întreprinderea acțiunilor în vederea realizării obiectivului de dezvoltare a pieței interne a valorilor mobiliare de stat.

Datoria de stat

La situația din 30 septembrie 2017, soldul datoriei de stat a constituit **51 209,2 mil. lei**, majorându-se cu 423,4 mil. lei sau cu 0,8 la sută față de sfârșitul anului 2016, fiind influențat îndeosebi de majorarea soldului datoriei de stat interne cu 392,3 mil. lei și respectiv a datoriei de stat externe cu 31,1 mil. lei.

Conform datelor privind PIB-ul prognozat pentru anul 2017, ponderea datoriei de stat în PIB, la situația din 30 septembrie 2017, a constituit 34,4%, înregistrând o diminuare în raport cu situația de la sfârșitul anului 2016 cu 3,2 p.p.

Evoluția soldului datoriei de stat și ponderea în PIB, 30.09.2016 – 30.09.2017

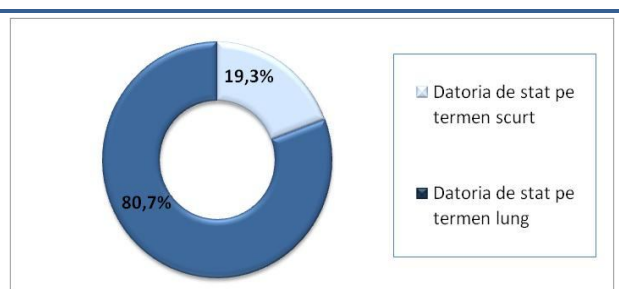

*PIB semidefinitiv pentru anul 2016

Structura datoriei de stat poate fi analizată prin prisma a patru aspecte, cum sunt: *maturitatea, valuta, rata dobânzii și instrumente ale datoriei*.

1) Structura datoriei de stat conform maturității rămase reflectă intervalul de timp în care plățile ajung la scadență. *Datoria de stat pe termen scurt* se situează la nivelul de 19,3 la sută, ceea ce înseamnă că circa o cincime din soldul datoriei de stat urmează să ajungă la scadență în decurs de un an. *Datoria pe termen lung* constituie 80,7 la sută din portofoliul datoriei de stat, cele mai lungi perioade ale maturității fiind caracteristice împrumuturilor de stat externe și valorilor mobiliare de stat emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat.

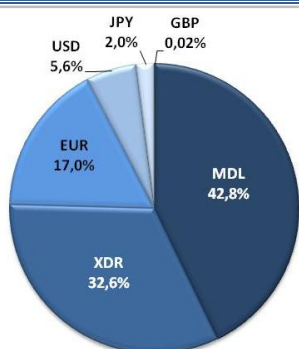
Structura datoriei de stat, conform maturității rămase, la 30 septembrie 2017 (%)

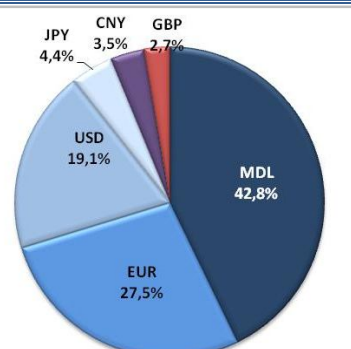
2) Potrivit structurii pe valute a datoriei de stat, ponderea majoră îi revine datoriei de stat interne în Lei moldovenesci – 42,8%, urmată de împrumuturile de stat externe denominate în coșul valutar *DST* cu 32,6%. Următoarele poziții sunt ocupate de *Euro* – 17,0%, *dolarul SUA* – 5,6%, *Yenul japonez* – 2,0% și *lira sterlină* – 0,02%.

Structura datoriei de stat, pe valute, la 30 septembrie 2017,

fără descompunerea DST

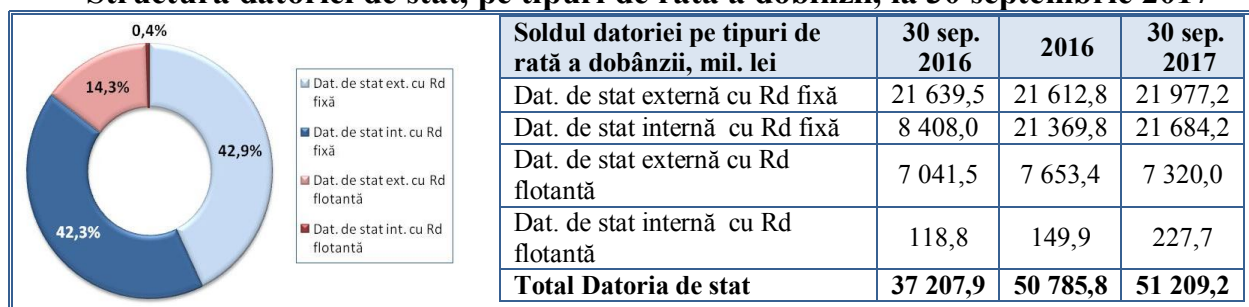
cu descompunerea DST

În structura datoriei de stat pe valute, cu descompunerea coșului valutar DST, poziția dominantă este ocupată de Leul moldovenesc – 42,8%, urmat de Euro – 27,5%, *dolarul SUA* – 19,1%, *yenul japonez* – 4,4%, *Yuanul Renminbi chinezesc* – 3,5% și *lira sterlină* – 2,7%.

3) În ce privește structura pe tipuri de rată a dobânzii, datoria cu rata dobânzii flotantă a constituit 14,7 la sută din portofoliul datoriei de stat la situația din 30 septembrie 2017, ceea ce reprezintă o micșorare cu 0,6 p.p. în comparație cu sfârșitul anului 2016 și cu 4,5 p.p. față de situația din 30 septembrie 2016. Totodată, la situația din 30 septembrie 2017 datoria de stat purtătoare de rată a dobânzii fixă a constituit 85,3 la sută din portofoliul datoriei de stat.

Structura datoriei de stat, pe tipuri de rată a dobânzii, la 30 septembrie 2017

Instrumentele de datorie cu rata fixă a dobânzii la situația din 30.09.2017 sunt:

a) împrumuturile de stat externe contractate de la instituțiile financiare internaționale (BEI, BDCE, FIDA, AID, FMI), precum și de la creditorii bilaterali (Guvernul SUA, Guvernul Germaniei, UniCredit Austria, Guvernul României¹¹, Banca germană KfW, Turk Eximbank, JICA);

¹¹ Împrumuturile de stat externe contractate de la UniCredit Austria și Guvernul României, a căror rată a dobânzii constituie 0,00%, în scopul raportării, sunt atribuite categoriei de instrumente ale datoriei de stat cu rata fixă a dobânzii.

b) VMS emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat¹²;

c) VMS emise pe termen scurt (bonurile de trezorerie);

d) VMS convertite;

e) VMS emise pe termen lung (obligațiunile de stat cu maturitatea de 1, 2 și 3 ani).

Instrumentele cu rata flotantă a dobânzii sunt:

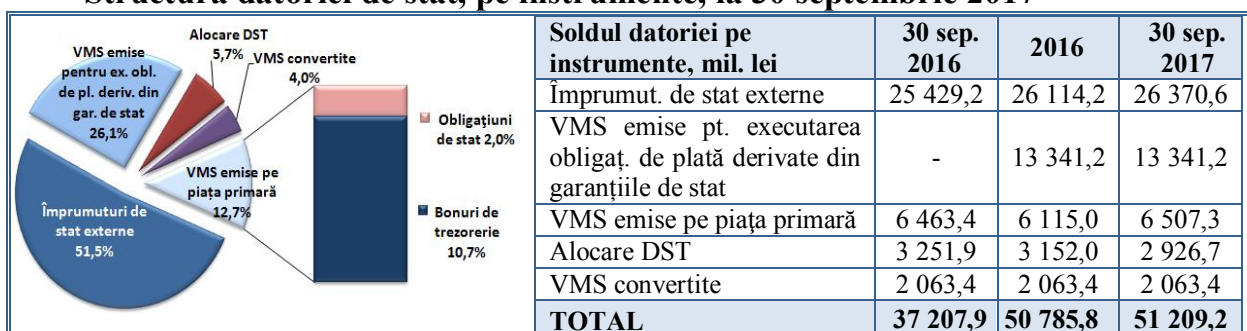
a) împrumuturile de stat externe cu rata flotantă a dobânzii, contractate de la organizațiile financiare internaționale (BEI, BIRD, BERD), de la creditorii bilaterali (Guvernul Japoniei, Guvernul Rusiei);

b) alocarea DST de la FMI;

c) VMS emise pe termen lung (obligațiunile de stat cu maturitatea de 2 ani).

4) În structura datoriei de stat, pe instrumente, la situația de la 30 septembrie 2017, ponderea majoritară o dețin împrumuturile de stat externe cu **51,5 la sută**, cu 0,1 p.p. mai mult față de sfârșitul anului 2016, și diminuându-se cu 16,8 p.p. în comparație cu situația din 30 septembrie 2016. A doua poziție este ocupată de *VMS emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat* cu ponderea de 26,1%, după care urmează *VMS emise pe piața primară* cu ponderea de 12,7%, *alocarea DST* cu 5,7%, și *VMS convertite* (în portofoliul BNM) cu 4,0%.

Structura datoriei de stat, pe instrumente, la 30 septembrie 2017

Serviciul datoriei de stat¹³

În primele nouă luni ale anului 2017, pentru serviciul datoriei de stat, din bugetul de stat au fost utilizate mijloace în sumă de **1 061,0 mil. lei**, care se compune din:

a) Serviciul datoriei de stat externe în valoare de **264,5 mil. lei** (24,9%);

b) Serviciul datoriei de stat interne în valoare de **796,5 mil. lei** (75,1%).

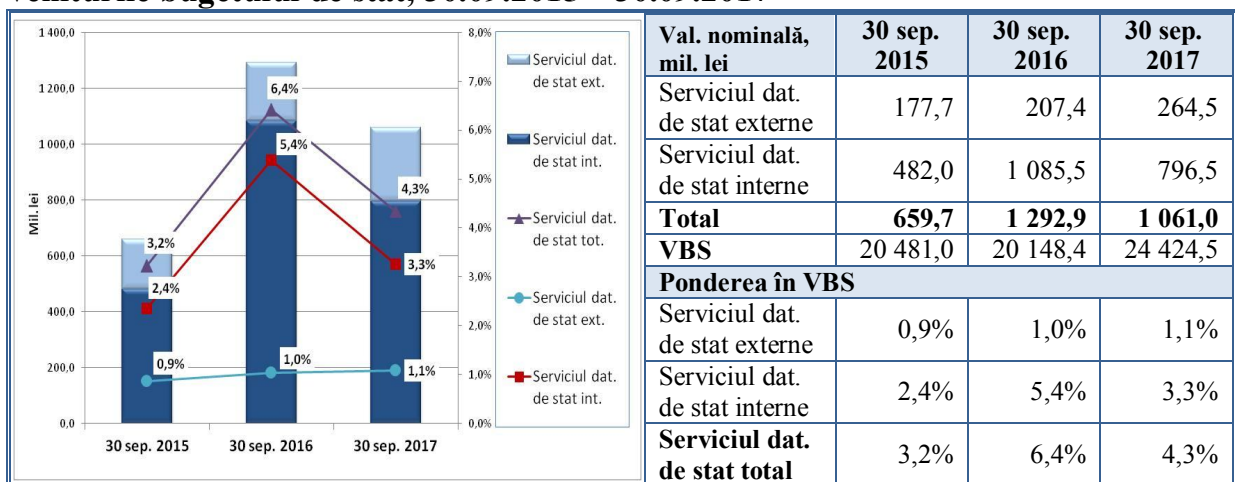
În primele nouă luni ale anului 2017, suma destinată serviciului datoriei de stat s-a diminuat cu 231,9 mil. lei sau cu 17,9 la sută comparativ cu situația similară a

¹² VMS emise conform Legii nr. 235 din 03.10.2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiunilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17.11.2014 și nr. 101 din 01.04.2015

¹³ Serviciul datoriei de stat reprezintă plățile de dobândă și comisioanele aferente datoriei

anului 2016, fiind influențată de diminuarea cheltuielilor pentru serviciul datoriei de stat interne.

Evoluția serviciului datoriei de stat, în valori nominale (mil. lei) și ca pondere în veniturile bugetului de stat, 30.09.2015 – 30.09.2017

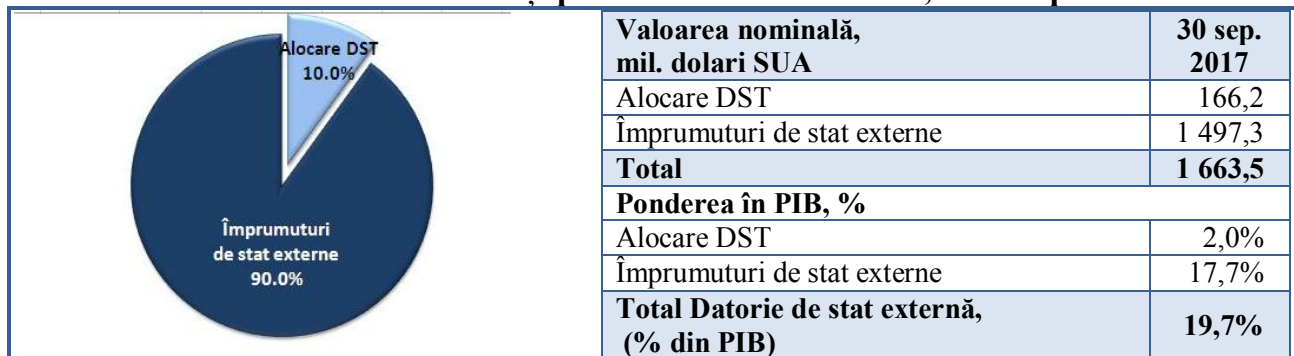
Datoria de stat externă

La situația din 30 septembrie 2017, soldul datoriei de stat externe a constituit **1 663,5 mil. dolari SUA** (echivalentul a 29 297,3 mil. lei), fiind format în totalitate din datorie de stat externă directă.

De la începutul anului 2017, soldul datoriei de stat externe *exprimat în dolari SUA* a înregistrat o *majorare* cu 198,8 mil. dolari SUA sau cu 13,6%. Această modificare este justificată prin finanțarea externă netă pozitivă în valoare de **99,3 mil. dolari SUA**, și prin fluctuația pozitivă a ratei de schimb a dolarului SUA față de alte valute în sumă de **99,5 mil. dolari SUA**.

Ca pondere în PIB, la 30 septembrie 2017, datoria de stat externă a înregistrat **19,7** la sută, micșorându-se cu 2,1 p.p. comparativ cu situația din 31 decembrie 2016. Această evoluție poate fi explicată prin ritmul de majorare a PIB-lui prognozat pentru anul 2017 mai mare decât cel al datoriei de stat externe.

Structura datoriei de stat externe și ponderea acesteia în PIB, la 30 septembrie 2017

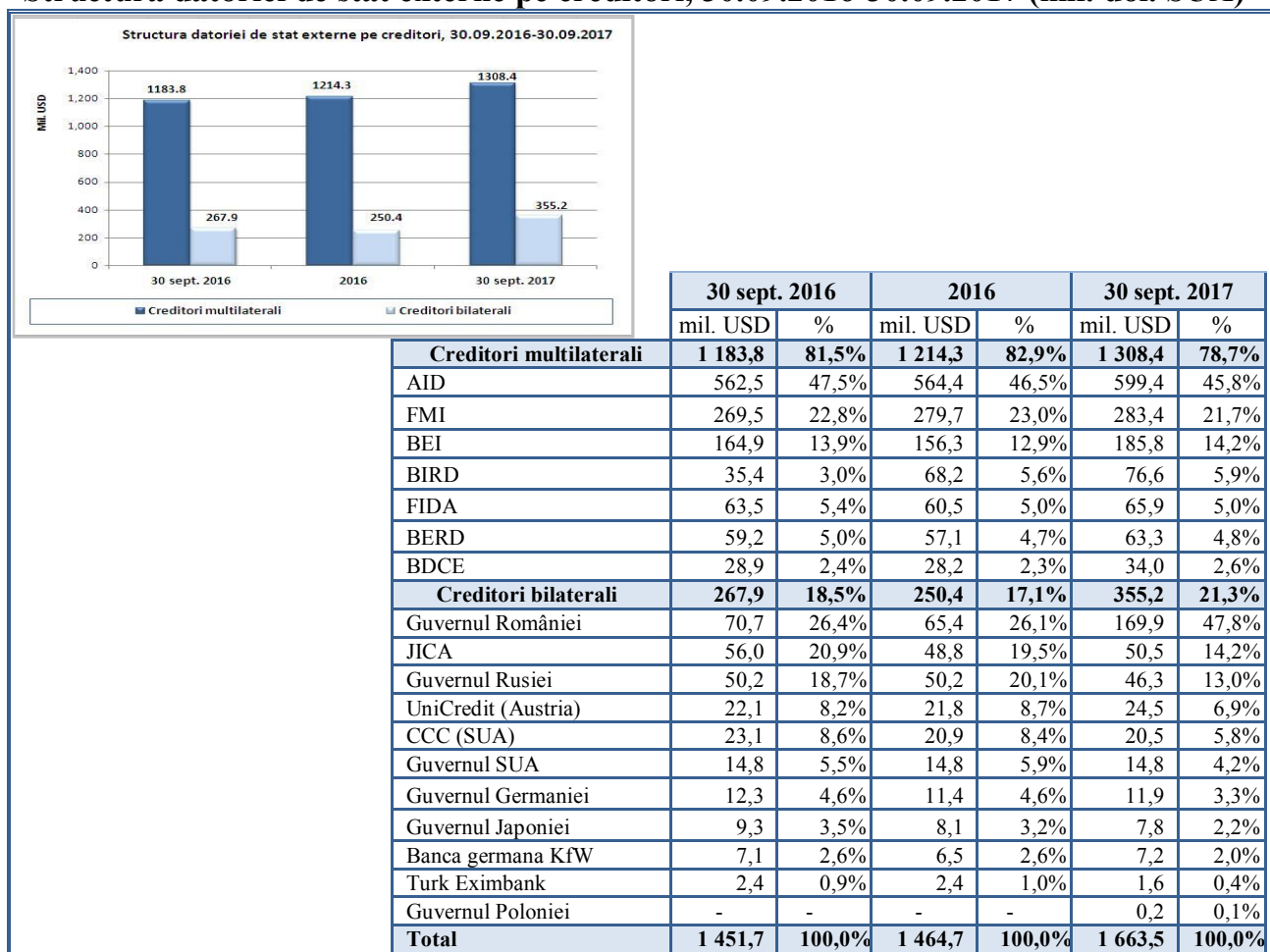
În structura datoriei de stat externe pe instrumente, la situația din 30 septembrie 2017, împrumuturile de stat externe au ocupat ponderea majoră de 90,0

la sută, ceea ce indică o majorare cu 0,8 p.p. comparativ cu situația de la sfârșitul anului 2016.

În *structura datoriei de stat externe pe creditori*, creditorii multilaterali continuă să fie principalii creditori ai Guvernului Republicii Moldova. Datoria de stat externă față de **creditorii multilaterali**, la situația din 30 septembrie 2017, a constituit **1 308,4 mil. dolari SUA** (echivalentul a 23 042,3 mil. lei) sau 78,7% din soldul total al datoriei de stat externe, cu 4,2 p.p. mai puțin decât la sfârșitul anului 2016. Cea mai mare pondere în soldul datoriei de stat externe față de creditorii multilaterali o deține AID cu 45,8%, urmată de FMI – cu 21,7%, BEI – cu 14,2%, BIRD – cu 5,9% și alți creditori cu o pondere cumulativă sub 13 la sută.

Datoria de stat externă față de **creditorii bilaterali** a constituit **355,2 mil. dolari SUA** (echivalentul a 6 254,9 mil. lei) sau 21,3% din soldul total al datoriei de stat externe. Guvernului României îi revine ponderea majoră de circa 47,8% din datoria față de creditorii bilaterali, urmat de JICA cu o pondere de 14,2%.

Structura datoriei de stat externe pe creditori, 30.09.2016-30.09.2017 (mil. dol. SUA)

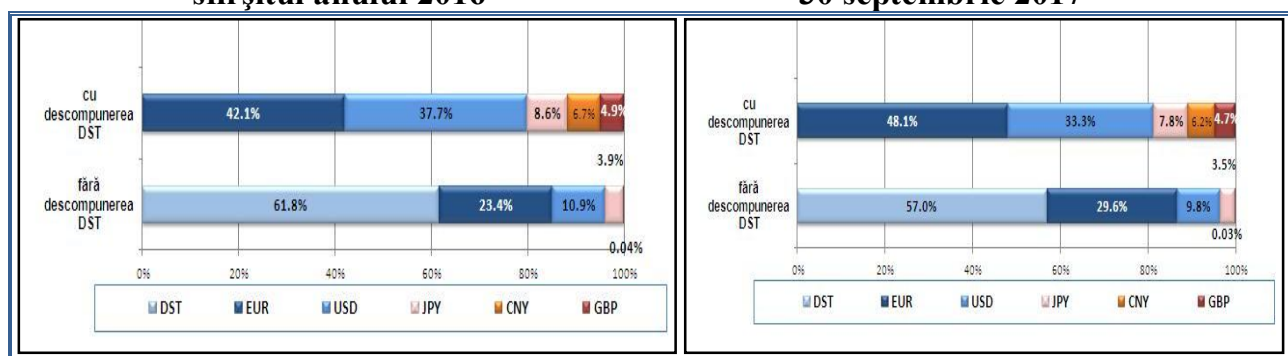

Ca evoluție se observă *tendința ascendentă* a datoriei de stat externe față de creditorii multilaterali în valori nominale pe parcursul perioadei 30.09.2016-30.09.2017. Ca pondere din datoria de stat externă totală, datoria de stat externă față de creditorii bilaterali a înregistrat o *diminuare* în anul 2016, urmată de o *majorare* mai pronunțată în primele 9 luni ale anului 2017.

În ce privește structura datoriei de stat externe pe valute, ponderea majoră aparține coșului valutar *DST*, reprezentat de împrumuturile de stat externe de la instituțiile financiare internaționale, cum sunt AID, FMI și FIDA, care ocupă **57,0** la sută din portofoliul datoriei de stat externe, cu 4,8 p.p. mai puțin decât la sfârșitul anului 2016. A doua poziție este ocupată de împrumuturile acordate în *euro* cu **29,6%** (cu 6,2 p.p. mai mult decât la finele anului 2016), urmată de împrumuturile acordate în *dolari SUA* cu **9,8%** (cu 1,1 p.p. mai puțin decât la finele anului 2016), iar suma ponderilor celorlalte valute cum sunt *yenul japonez* și *lira sterlină*, formează în total sub 4,0 la sută din soldul datoriei de stat externe.

Odată cu descompunerea coșului valutar *DST* pe valute componente, **48,1** la sută din datoria de stat externă e deținută de *euro*, după care urmează *dolarul SUA* cu **33,3%**, *yenul japonez* cu **7,8%**, *yuanul chinezesc* cu **6,2%** și *lira sterlină* cu **4,7%**.

Structura datoriei de stat externe pe valute (%)
sfârșitul anului 2016 **30 septembrie 2017**

Deservirea datoriei de stat externe

La capitolul deservirii datoriei de stat externe, pe parcursul primelor 9 luni ale anului 2017, au fost utilizate mijloace financiare în sumă de **74,5 mil. dolari SUA** (echivalentul a 1 397,8 mil. lei). În raport cu perioada similară a anului precedent a fost înregistrată o *majorare* a deservirii datoriei de stat externe cu circa 18,0 mil. dolari SUA (echivalentul a 268,3 mil. lei) sau cu 31,9%. Această evoluție a fost cauzată preponderent de majorarea rambursărilor sumei principale, inclusiv începerea rambursării împrumutului (tranșa 3) acordat de FMI pentru susținerea bugetului în anul 2010, împrumutului (tranșa 1) acordat de România în 2015 și a împrumutului (tranșa 3) acordat de BEI pentru realizarea proiectului „Drumuri Europene”, dar și de majorarea unor rate de referință aferente împrumuturilor de stat externe purtătoare de rată a dobânzii variabilă.

În ce privește creditorii în favoarea cărora se deservesc împrumuturile de stat externe, cea mai mare pondere în totalul deservirii datoriei de stat externe pe parcursul primelor 9 luni ale anului 2017, a fost ocupată de creditorii multilaterali:

- 1) FMI - 33,4% (24,9 mil. dolari SUA);
- 2) România - 14,7% (10,9 mil. dolari SUA)
- 3) AID - 13,1% (9,7 mil. dolari SUA) etc.

La situația din 30 septembrie 2017, sumele destinate deservirii datoriei de stat externe au fost divizate în:

a) Rambursarea sumei principale, pentru care au fost utilizate mijloace în sumă de **60,4 mil. dolari SUA** (echivalentul a 1 133,3 mil. lei), cu 14,4 mil. dolari SUA (echivalentul a 211,2 mil. lei) sau cu 31,2% mai mult decât în perioada similară a anului precedent.

b) Serviciul datoriei de stat externe, pentru care au fost utilizate mijloace în sumă de **14,0 mil. dolari SUA** (echivalentul a 264,5 mil. lei), cu 3,6 mil. dolari SUA (echivalentul a 57,1 mil. lei) sau cu 34,8% mai mult decât în perioada similară a anului precedent.

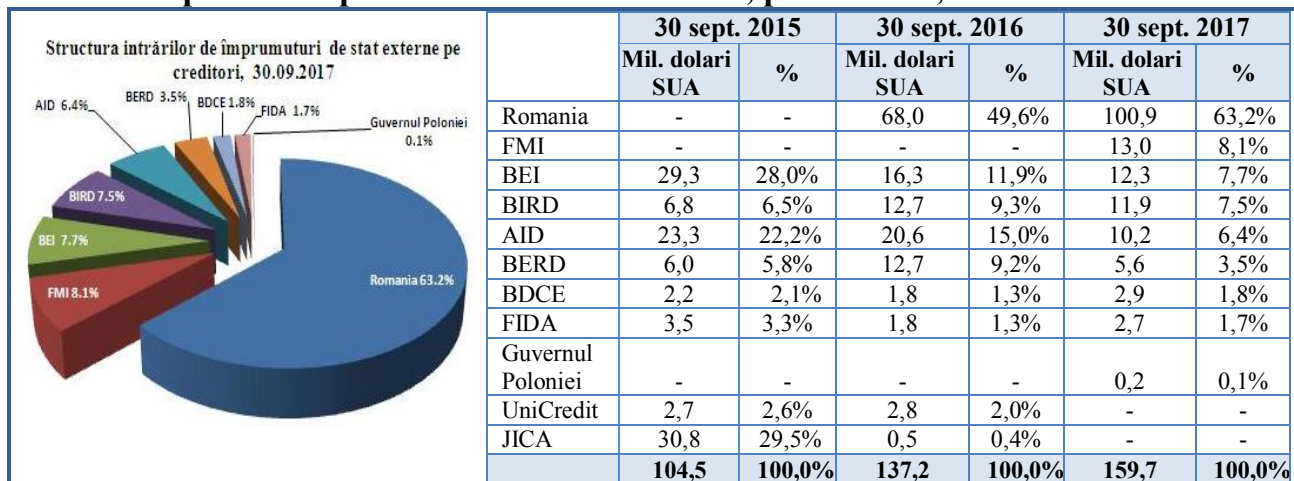
Surse de finanțare externă

La capitolul intrări de împrumuturi de stat externe, pe parcursul primelor 9 luni ale anului 2017, au avut loc intrări de împrumuturi de stat externe în sumă totală de **159,7 mil. dolari SUA** (echivalentul a 3 014,5 mil. lei), ceea ce reprezintă o majorare cu 22,5 mil. dolari SUA sau cu 16,4% mai mult față de perioada similară a anului precedent, fapt care se explică prin majorarea debursărilor pentru susținerea bugetului acordat de FMI și România.

În structura intrărilor de împrumuturi de stat externe pe tipuri de creditori, creditorii bilaterali dețin o pondere de 63,3% (101,1 mil. dolari SUA) din totalul intrărilor de împrumuturi de stat externe.

În structura intrărilor de împrumuturi de stat externe pe creditori, volumul cel mai mare îl deține România cu 100,9 mil. dolari SUA (63,2%), urmat de Fondul Monetar Internațional cu 13,0 mil. dolari SUA (8,1%), BEI cu 12,3 mil. dolari SUA (7,7%), BIRD cu 11,9 mil. dolari SUA (7,5%), AID cu 10,2 mil. dolari SUA (6,4%), BERD cu 5,6 mil. dolari SUA (3,5%), BDCE cu 2,9 mil. dolari SUA (1,8%), FIDA cu 2,7 mil. dolari SUA (1,7%) și Guvernul Poloniei cu 0,2 mil. dolari SUA (0,1%).

Debursări privind împrumuturile de stat externe, pe creditori, 30.09.2015-30.09.2017

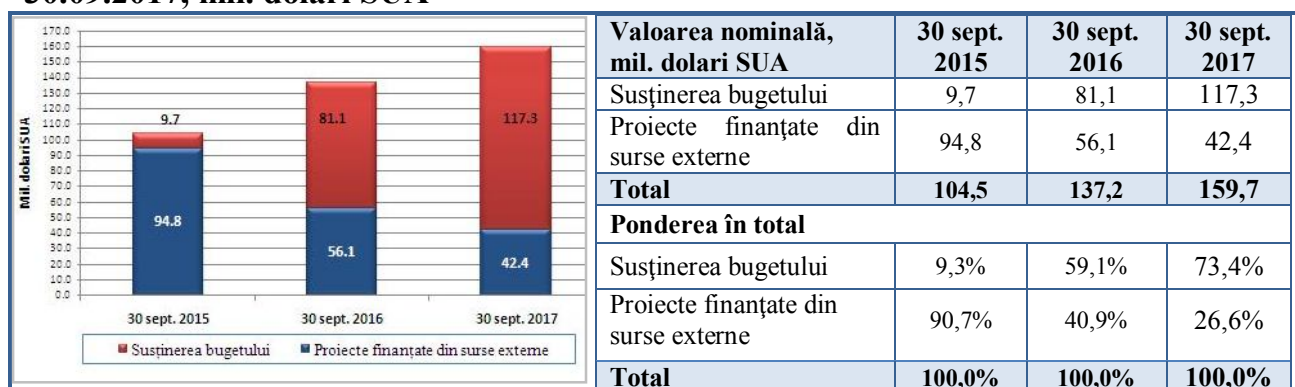

În ce privește structura pe destinații, volumul total al intrărilor de împrumuturi de stat externe pe parcursul primelor 9 luni ale anului 2017, a fost destinat după cum urmează:

1) pentru realizarea proiectelor finanțate din surse externe – **42,4 mil. dolari SUA** (echivalentul a 792,6 mil. lei), ceea ce reprezintă 26,6% din totalul intrărilor de împrumuturi de stat externe;

2) pentru susținerea bugetului de stat – **117,3 mil. dolari SUA** (echivalentul a 2 221,8 mil. lei), ceea ce reprezintă 73,4% din totalul intrărilor de împrumuturi de stat externe.

Debursări privind împrumuturile de stat externe, pe destinații, 30.09.2015-30.09.2017, mil. dolari SUA

Datoria de stat internă

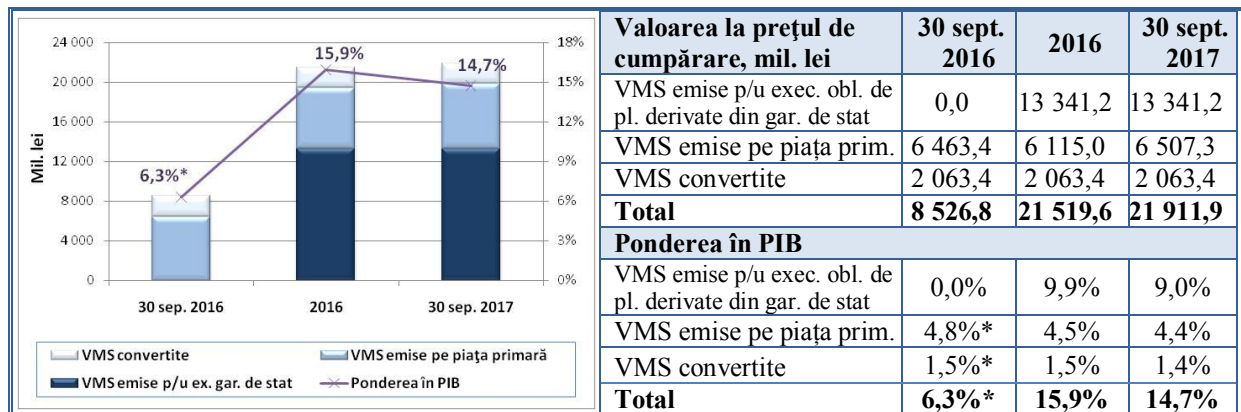
La situația din 30 septembrie 2017, *soldul datoriei de stat interne* a constituit **21911,9mil. lei**, dintre care:

VMS convertite	2 063,4 mil. lei (9,4%)
VMS emise pe piața primară	6 507,3 mil. lei (29,7%)
VMS emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat	13 341,2 mil. lei (60,9 %)

Comparativ cu situația din 31 decembrie 2016, datoria de stat internă *s-a majorat* cu **392,3mil. lei** sau cu 1,8 la sută, iar comparativ cu situația din 30 septembrie 2016 s-a majorat cu 13 385,1 mil. lei sau de 2,6 ori. Modificarea datoriei de stat interne s-a produs din *contul emisiunii pe piața primară a VMS pentru crearea unei rezerve de lichidități* în sumă de **508,9 mil. lei** și a *emisiunii nete a VMS* pentru finanțarea deficitului bugetului de stat în sumă de **(-116,6) mil. lei**.

Ca *pondere în PIB*, datoria de stat internă a înregistrat **14,7** la sută, diminuându-se comparativ cu situația de la finele anului 2016 cu 1,2 p.p.

Evoluția datoriei de stat interne și ponderea acesteia în PIB, 30.09.2016-30.09.2017

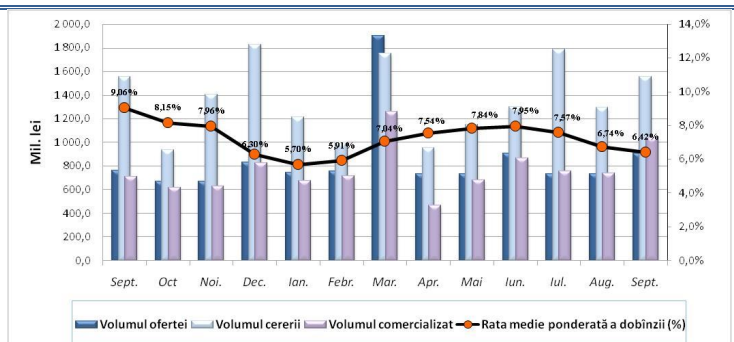
*PIB semidefinitiv pentru anul 2016

Structura datoriei de stat interne se caracterizează prin următoarele instrumente:

1. Valorile mobiliare de stat emise pe piață primară

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017, prin cele 57 licitații, Ministerul Finanțelor *a oferit* pe piața primară spre vânzare valori mobiliare de stat în sumă de **8 155,0 mil. lei**. Cererea la VMS a constituit **12 008,2 mil. lei**, fiind superioară ofertei cu 3 853,2 mil. lei sau de 1,5 ori.

Totalul licitațiilor de comercializare a VMS pe piața primară, în perioada septembrie 2016 – septembrie 2017, (mil. lei)

Ca rezultat, *au fost vândute* VMS la prețul de cumpărare în sumă de **7 200,8 mil. lei**, ceea ce este cu 990,8 mil. lei mai puțin decât volumul VMS comercializat în aceeași perioadă în anul 2016. Totodată, *au fost răscumpărate* VMS ajunse la scadență în perioada de referință în sumă de **6 808,5 mil. lei**.

Pe piața primară în această perioadă au fost emise 6 tipuri de VMS:

- Bonuri de trezorerie cu maturitatea de 91 de zile;
- Bonuri de trezorerie cu maturitatea de 182 de zile;
- Bonuri de trezorerie cu maturitatea de 364 de zile;
- Obligațiuni de stat cu maturitatea de 1 an;
- Obligațiuni de stat cu maturitatea de 2 ani;
- Obligațiuni de stat cu maturitatea de 3 ani.

Structura VMS comercializate pe piața primară, 30.09.2016 -30.09.2017, (%)

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 a continuat emisiunea *Obligațiunilor de stat cu dobânda fixă și flotantă pe termen de 2 ani*. Astfel, au fost comercializate Obligațiuni de stat cu dobânda fixă și flotantă pe termen de 2 ani în sumă totală de 215,3 mil. lei. Comparativ cu aceeași perioadă a anului 2016, volumul comercializat al Obligațiunilor de stat s-a majorat cu 139,8 mil. lei. Totodată, *Ministerul Finanțelor a continuat și emisiunea pe piața primară a Obligațiunilor de stat cu*

dobânda fixă pe termen de 3 ani, volumul comercializat a cărora a constituit 102,0 mil. lei.

În scopul reducerii eventualelor riscuri generate de imprevizibilitatea pieței financiare interne, și anume riscurile de refinanțare a datoriei de stat și pentru a îmbunătăți, per general, profilul datoriei sectorului public, în anul 2017 Ministerul Finanțelor și-a propus crearea unei *rezerve de lichidități* în mărime de **2,0 miliarde lei**. Această rezervă nu va implica costuri adiționale pentru deservirea datoriei de stat și nu va putea fi utilizată pentru finanțarea deficitului bugetar.

Astfel, pentru crearea rezervei de lichidități, Ministerul Finanțelor, la sfârșitul lunii martie 2017 a emis pe piața primară Obligațiuni de stat cu dobânda fixă pe termen de 1 și 2 ani în sumă de **508,9 mil.lei**. Mijloacele bănești respective au fost plasate de către Ministerul Finanțelor în depozite la termen la Banca Națională, pe un termen egal cu termenul de circulație a Obligațiunilor de stat vândute și la rata dobânzii echivalentă cu rata medie ponderată constituită la licitația respectivă de vânzare a Obligațiunilor de stat (7,15% și 7,75%).

Volumul VMS procurat de investitorii nebankari s-a micșorat comparativ cu perioada analogică a anului 2016 cu 77,2 mil. lei, înregistrând 1 133,9 mil. lei, iar ponderea acestora în volumul total comercializat a constituit **15,7%**. Totuși băncile comerciale continuă să rămână principalii investitori în VMS, cu o pondere de **84,3%** în totalul VMS procurate.

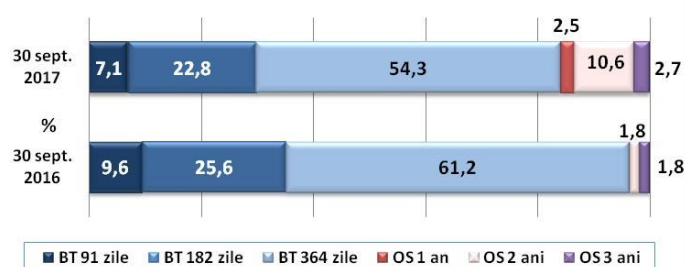
La situația din 30 septembrie 2017, pe piața valorilor mobiliare de stat activau 9 dealeri primari. De la începutul anului 2017, dealerii primari au procurat VMS în volum de 6 851,6 mil. lei la prețul de cumpărare, ceea ce constituie cca **84,0%** din volumul oferit de către Ministerul Finanțelor.

Din volumul total de VMS adjudecate, **79,4%** (5 717,7 mil. lei) au fost procurate de către dealerii primari în numele și din cont propriu.

Printre cele mai active bănci – dealeri primari, care s-au evidențiat pe piața primară a VMS de la începutul anului 2017, se numără: B.C. „Victoriabank” S.A., BC „Moldindconbank” S.A., BC „Moldova - Agroindbank” S.A..

Volumul VMS emise pe piața primară aflate în circulație la situația din 30 septembrie 2017 a constituit **6 507,3 mil. lei**. Ponderea majoră în VMS aflate în circulație o constituie bonurile de trezorerie cu scadența 364 zile (54,3%), urmată de bonurile de trezorerie cu scadența 182 zile (22,8%) și Obligațiuni de stat cu maturitatea de 2 ani (10,6%).

Structura VMS emise pe piața internă aflate în circulație, 30.09.2016 – 30.09.2017, (%)

Comparativ cu anul 2016, Obligațiunile de stat cu maturitatea de 2 și 3 ani în circulație s-au majorat cu 8,8 p.p. și 0,9 p.p. respectiv, iar bonurile de trezorerie cu scadența 91 și 182 zile s-au micșorat cu 2,5 p.p. și 2,8 p.p. respectiv.

Scadența medie ponderată anuală a VMS emise la situația din 30 septembrie 2017 s-a majorat cu 80 zile față de situația de la începutul anului și a constituit **291 zile**.

2. Valorile mobiliare de stat convertite

În componența datoriei de stat interne, la începutul anului 2017 VMS convertite au constituit **2 063,4 mil. lei** sau 9,6%.

În 9 luni ale anului 2017, *au fost reemise și răscumpărate* VMS convertite în sumă totală de **6 190,2 mil. lei**. *Termenul mediu de circulație* a VMS convertite a constituit 91 zile.

Rata medie ponderată a dobânzii pentru VMS convertite răscumpărate în 9 luni ale anului 2017 a constituit **6,91 %**, iar *rata medie ponderată a dobânzii* pentru VMS convertite reemise în 9 luni ale anului 2017 a constituit **6,67 %**

La situația din 30 septembrie 2017, VMS convertite au constituit **2 063,4 mil. lei** sau 9,4% din datoria de stat internă, micșorându-se comparativ cu situația de la începutul anului cu 0,2 p.p. în legătură cu majorarea datoriei de stat interne ca rezultat a majorării emisiunii valorilor mobiliare de stat pe piața primară.

3. Valorile mobiliare de stat emise pentru unele scopuri stabilite de lege

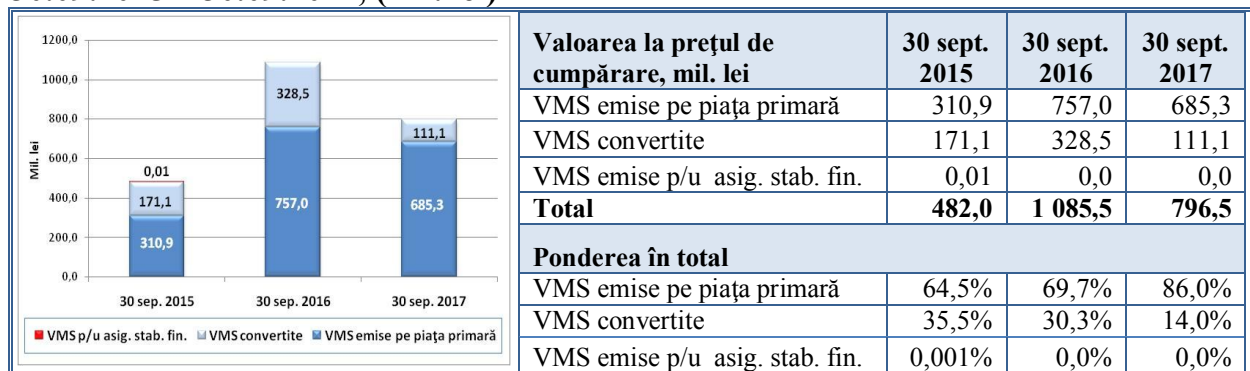
În componența datoriei de stat interne, la începutul anului 2017 VMS emise pentru unele scopuri stabilite de lege (VMS emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat) au constituit **13 341,2 mil. lei** sau 62,0% din soldul datoriei de stat interne.

Conform graficului de răscumpărare a Obligațiunilor de stat emise în vederea executării obligațiilor Ministerul Finanțelor derivate din garanțiile de stat, la 4 octombrie 2017 este prevăzută răscumpărarea Obligațiunilor de stat cu termenul de circulație 1 an în sumă de 50,0 mil. lei.

Ținând cont, că în parcursul a 9 luni ale anului 2017 nu au fost răscumpărate Obligațiuni de stat, soldul VMS emise pentru unele scopuri stabilite de lege a rămas la nivelul de la începutul anului și la situația din 30 septembrie 2017 a constituit **13 341,2 mil. lei**.

Serviciul datoriei de stat interne. Pentru *serviciul datoriei de stat interne* în 9 luni ale anului 2017 au fost utilizate mijloace bănești în sumă de **796,5 mil. lei**. În perioada de gestiune, cheltuielile pentru serviciul datoriei de stat interne s-au micșorat cu 289,1 mil. lei sau cu 26,6 la sută în comparație cu perioada analogică a anului 2016 în legătură cu micșorarea ratelor dobânzii la VMS comercializate pe piața primară, ce concomitent a atras după sine și micșorarea ratelor dobânzii la VMS convertite.

**Evoluția și structura cheltuielilor pentru serviciul datoriei de stat interne,
30.09.2015 – 30.09.2017, (mil. lei)**

Din suma totală pentru serviciul datoriei de stat interne au fost utilizate:

- **685,3 mil. lei** pentru plata dobânzii și cupoanelor la VMS emise pe piața primară (86,0%);

- **111,1 mil. lei** pentru plata dobânzii la VMS convertite (14,0%).

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017, Ministerul Finanțelor permanent a monitorizat situația pe piața primară a VMS și a comercializat VMS doar la rate acceptabile ale dobânzii. Astfel, în perioada de gestiune ratele maxime ale dobânzii propuse de către investitori pentru VMS au variat de la 7,15% până la 10,00%, însă Ministerul Finanțelor nu a acceptat toate ofertele investitorilor, fapt ce a permis menținerea unui nivel optim al ratelor dobânzii la VMS.

Ca rezultat, *rata nominalăa dobânzii medie ponderată* la VMS comercializate la situația din 30 septembrie 2017 a constituit **6,95%**, ce este cu 10,94 p.p. mai mică comparativ cu anul 2016.

Garanțiile de stat

La situația din 30 septembrie 2017, soldul garanțiilor de stat interne/externe a constituit zero lei.

Totodată, datoria debitorilor garantați față de Ministerul Finanțelor formată în urma executării garanțiilor de stat pentru împrumuturi interne constituie 2,4 mil lei, fiind în totalitate cu termen expirat, iar pentru împrumuturile externe constituie 443,2 mil. lei, fiind aproape în totalitate cu termen expirat.

Creanțele interne

La situația din 30 septembrie 2017, datoria BC „Investprivatbank” în proces de lichidare față de Ministerul Finanțelor a constituit **359,0 mil. lei**.

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 băncile în proces de lichidare Banca de Economii S.A., B.C. „Banca Socială” S.A și B.C. „Unibank” S.A au transferat la bugetul de stat din valorificarea activelor sale mijloace bănești în sumă de 193,9 mil.lei.

La situația din 30 septembrie 2017, datoria băncilor în proces de lichidare Banca de Economii S.A., B.C. „Banca Socială” S.A. și B.C. „Unibank” S.A. față de Ministerul Finanțelor a constituit **13 066,6 mil. lei**.

Indicatorii de sustenabilitate ai datoriei de stat

În conformitate cu prevederile Programului „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2017-2019)”, pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017, a fost monitorizat *indicatorul de sustenabilitate al datoriei de stat*. La situația din 30 septembrie 2017, valoarea înregistrată se încadrează în limite sustenabile și nu produce riscuri adiționale asupra stabilității macroeconomice a țării. Astfel, ponderea serviciului datoriei de stat în veniturile bugetului de stat cu excepția granturilor a înregistrat o diminuare cu 2,0 p.p. în comparație cu situația de la finele anului 2016 și cu 2,1 p.p. față de perioada similară a anului precedent.

Indicatori de sustenabilitate ai datoriei de stat, 30.09.2016 – 30.09.2017, (%)

Indicatori	30 sep. 2016	2016	30 sep. 2017	Limita stabilită în Program
Ponderea serviciului datoriei de stat în (VBS-Granturi)	6,5%	6,3%	4,4%	≤ 15%

Riscurile asociate datoriei de stat la situația din 30 septembrie 2017

Principalele tipuri de riscuri asociate costului datoriei de stat a Republicii Moldova identificate drept *riscuri de piață* sunt:

- 1) Riscul valutar;
- 2) Riscul de refinanțare;
- 3) Riscul ratei de dobândă.

Pe lângă cele menționate mai sus, se atestă și *riscul operațional*, care acționează indirect asupra datoriei de stat.

1) Riscul valutar

Este identificat prin indicatorii:

a) Ponderea datoriei de stat externe în totalul datoriei de stat

Riscul valutar este unul din principalele categorii de riscuri asociate portofoliului datoriei de stat, deoarece afectează atât costul datoriei de stat, cât și volumul acesteia. Astfel, la situația din 30 septembrie 2017, **57,2 la sută** din portofoliul datoriei de stat îi revine *datoriei de stat externe*, care este supusă riscului valutar fiind în totalitate denominată în valută străină. Comparativ cu situația de la sfârșitul anului 2016, ponderea datoriei de stat externe s-a diminuat cu 0,4 p.p., iar comparativ cu situația din 30 septembrie 2016, s-a diminuat cu 19,9 p.p. în special, datorită emisiunii în anul 2016 a VMS pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat, ceea ce a condus la majorarea datoriei de stat interne pe parcursul anului 2016.

Structura datoriei de stat, pe componente, 2016-2017 (%)

	Ponderea în total	30 sep. 2016	2016	30 sep. 2017
	Datoria de stat internă	22,9%	42,4%	42,8%
	Datoria de stat externă	77,1%	57,6%	57,2%

b) Structura datoriei de stat pe valute

Structura datoriei de stat pe valute, cu descompunerea coșului valutar DST evidențiază vulnerabilitatea portofoliului datoriei de stat față de *Euro* și *dolarul SUA*, ceea ce implică necesitatea monitorizării continue a cursului de schimb al acestor valute. Astfel, ponderea datoriei de stat denominată în *Euro* și *dolari SUA* formează împreună aproximativ 45 la sută din portofoliul datoriei de stat. Deci, majorarea semnificativă a ratei de schimb a leului față de aceste valute străine ar expune portofoliul datoriei de stat riscului valutar ceea ce ar crea o povară suplimentară pentru deservirea datoriei de stat externe.

Structura datoriei de stat, pe valute, 2016-2017 (%)

Inclusiv DST				Cu descompunerea DST			
	30 sep. 2016	2016	30 sep. 2017		30 sep. 2016	2016	30 sep. 2017
Ponderea în total				Ponderea în total			
MDL	22,9%	42,4%	42,8%	MDL	22,9%	42,4%	42,8%
DST	47,5%	35,6%	32,6%	EUR	35,2%	24,3%	27,5%
EUR	19,1%	13,5%	17,0%	USD	29,4%	21,7%	19,1%
USD	6,9%	6,3%	5,6%	JPY	7,5%	4,9%	4,4%
JPY	3,5%	2,2%	2,0%	CNY	-	3,9%	3,5%
GBP	0,03%	0,02%	0,02%	GBP	4,9%	2,8%	2,7%
	100,0%	100,0%	100,0%		100,0%	100,0%	100,0%

2) Riscul de refinanțare

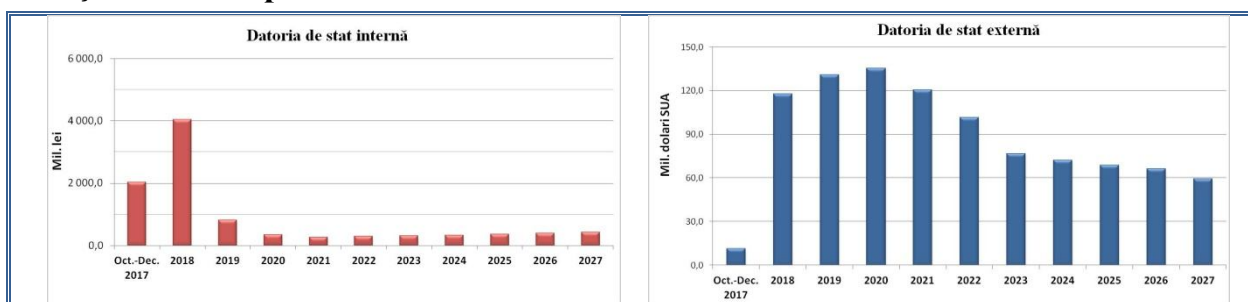
Riscul de refinanțare este identificat prin indicatorii:

a) Profilul rambursării datoriei de stat interne și externe

Notă: Profilul rambursării datoriei de stat interne nu include datoria Guvernului față de BNM (VMS convertite), cu excepția sumelor prevăzute spre rambursare incluse în Legea bugetului de stat pe anul respectiv, deoarece aceasta este reperfectată anual în baza unui Acord între Ministerul Finanțelor și BNM, astfel comportînd un nivel redus al riscului de refinanțare. Profilul de rambursare a datoriei de stat externe nu include instrumentul alocarea DST, întrucît acesta reprezintă o datorie purtătoare de dobîndă sub forma activelor de rezervă alocate de către FMI membrilor săi, care nu prevede rambursarea sumei principale și nu va fi refinanțată.

Luînd în considerație estimările pentru profilul de răscumpărare a datoriei de stat interne, în anii ce urmează, se evidențiază vîrfurile de plată în ultimul trimestru al anului 2017, precum și în anul 2018, ceea ce denotă faptul că datoria de stat internă este preponderent pe termen scurt. Segmentul de datorie de stat internă pe termen scurt urmează a fi refinanțat în fiecare an prin noi emisiuni de VMS, ceea ce reprezintă un risc semnificativ pentru bugetul de stat, în contextul unor eventuale majorări ale ratelor de dobîndă pe piața internă.

Proгноza rambursării datoriei de stat interne (mil. lei) și a datoriei de stat externe (mil. dolari SUA) care ajunge la scadență în decurs de 10 ani, conform situației din 30 septembrie 2017

În ce privește *datoria de stat externă*, începînd cu anul 2018¹⁴ se manifestă o majorare treptată a plăților spre rambursare, vîrfurile de plată evidențiindu-se în anul 2020. Totodată, se observă o distribuție relativ omogenă a plăților începînd cu anul 2023 și respectiv un risc de refinanțare redus.

b) Perioada medie de maturitate (ATM) și datoria scadentă într-un an

Indicatorii riscului de refinanțare la situația din 30 sept. 2016- 30 sept. 2017

	Datoria de stat internă		Datoria de stat externă		Total datoria de stat	
	30 sept. 2016	30 sept. 2017	30 sept. 2016	30 sept. 2017	30 sept. 2016	30 sept. 2017
Perioada medie de maturitate (ATM), ani	1,0	10,2	10,0	9,7	7,7	9,9
Datoria scadentă în decurs de 1 an, %	98,5%	36,0%	5,6%	6,9%	26,9%	19,3%

Indicatorii sus-menționați vin în suportul concluziilor formulate în baza profilului de rambursare al datoriei de stat interne, și anume, la situația din 30 septembrie 2017, 36,0% din datoria de stat internă urmează să ajungă la scadență în decurs de un an, ceea ce presupune faptul că datoria nouă care va fi contractată în scopul finanțării deficitului bugetului de stat, va fi supusă implicit și riscului ratei de dobîndă. Totodată, comparativ cu perioada similară a anului precedent, datoria scadentă în decurs de un an s-a diminuat cu 62,5 p.p. iar perioada medie de maturitate a datoriei de stat interne s-a majorat cu 9,2 ani. Acest fapt se datorează în special emisiunii în luna octombrie a anului 2016 a VMS în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat, care implică o maturitate de până la 25 de ani.

Datoria de stat externă, datorită instrumentelor pe termen lung, se încadrează în limite sigure, iar *datoria de stat totală* prezintă un risc de refinanțare moderat, astfel încât 19,3 la sută din aceasta urmează să ajungă la scadență în decurs de un an.

¹⁴ Această tendință se datorează inclusiv faptului că începînd din iulie 2009, pentru Republica Moldova au fost schimbate condițiile de creditare pentru împrumuturile care urmează a fi contractate de la Banca Mondială prin AID, ceea ce presupune micșorarea maturității împrumuturilor noi contractate.

3) Riscul ratei de dobândă

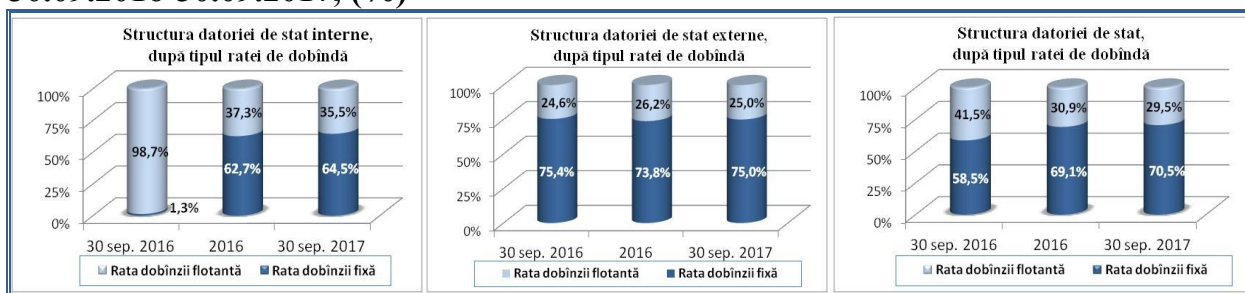
Este identificat prin indicatorii:

a) Structura datoriei de stat după tipul ratei de dobândă

Notă: În contextul analizei riscului ratei de dobândă, datoria de stat internă cu maturitatea de până la un an și purtătoare de rată a dobânzii fixă¹⁵ va fi atribuită la categoria datoriei cu rata dobânzii flotantă, întrucât din cauza maturității reduse aceasta va fi refinanțată în fiecare an la condiții noi de piață, fiind supusă riscului ratei de dobândă.

Spre deosebire de profilul rambursării datoriei de stat interne și externe, la calcularea indicatorilor riscului ratei de dobândă se include tot portofoliul datoriei de stat, inclusiv datoria Guvernului față de BNM, cât și alocarea DST, acestea fiind supuse riscului ratei de dobândă.

Structura datoriei de stat interne și externe, după tipul ratei de dobândă, 30.09.2016-30.09.2017, (%)

La situația din 30 septembrie 2017, în contextul **Notei** expuse mai sus, se observă un trend descendent al datoriei de stat interne cu rată flotantă a dobânzii, constituind 35,5% din totalul datoriei de stat interne, ceea ce indică o diminuare cu 1,9 p.p. față de situația de la sfârșitul anului 2016. Această diminuare a fost condiționată preponderent de faptul că în luna martie 2017 au fost emise VMS la rata fixă pentru crearea rezervei de lichidități¹⁶. Totodată, comparativ cu perioada similară a anului precedent, ponderea datoriei de stat interne cu rata flotantă a dobânzii s-a diminuat cu 63,2 p.p. în totalul datoriei de stat interne. Astfel, la 30 septembrie 2017, instrumentul cu rata dobânzii fixă și termen de circulație mai mare de un an sunt Obligațiunile de stat cu maturitatea de 1, 2 și 3 ani, dar și VMS emise pentru executarea de către Ministerul Finanțelor a obligațiunilor de plată derivate din garanțiile de stat.

Analizând structura *datoriei de stat externe* pe tipuri de rată a dobânzii, se constată un risc relativ redus al ratei de dobândă, susținut de o tendință ușor descendentă a ponderii datoriei de stat externe cu rata dobânzii flotantă. Astfel, la 30 septembrie 2017, datoria de stat externă cu rata dobânzii flotantă a constituit 25,0 la sută din totalul datoriei de stat externe, cu 1,2 p.p. mai puțin comparativ cu sfârșitul anului 2016, dar cu 0,4 p.p. mai mult comparativ cu perioada similară a anului precedent.

În ce privește *datoria de stat*, ponderea datoriei cu rata dobânzii flotantă constituie 29,5 la sută și reflectă o diminuare cu 1,4 p.p. comparativ cu sfârșitul anului 2016 și cu 12,1 p.p. comparativ cu perioada similară a anului precedent.

¹⁵ VMS 91 zile, 182 zile, 364 zile și VMS convertite

¹⁶ Conform Legii nr. 33 din 17.03.2017.

Ponderea relativ înaltă a datoriei cu rata dobânzii flotantă în portofoliul datoriei de stat se datorează atât datoriei de stat externe dar și datoriei de stat interne, care din cauza instrumentelor cu maturitatea de până la un an prezintă un risc al ratei de dobândă, cât și un risc de refinanțare pronunțat.

b) Perioada medie de refixare (ATR) și datoria ce urmează a fi refixată într-un an

Indicatorul perioada medie de refixare este cu atât mai sigur cu cât deține o valoare mai mare, la fel ca și indicatorul riscului de refinanțare – perioada medie de maturitate.

Indicatorii riscului ratei de dobândă la situația din 30 sept. 2016-30 sept. 2017

	Datoria de stat internă		Datoria de stat externă		Total datoria de stat	
	30 sept. 2016	30 sept. 2017	30 sept. 2016	30 sept. 2017	30 sept. 2016	30 sept. 2017
Perioada medie de refixare (ATR), ani	1,0	10,2	8,2	7,8	6,5	8,8
Datoria cu rata dobânzii ce urmează a fi refixată în decurs de 1 an, %	99,5%	36,6%	28,6%	30,4%	44,8%	33,1%

Datoria de stat internă este expusă în cea mai mare măsură riscului ratei de dobândă, întrucât 36,6 la sută din datoria de stat internă urmează să fie refixată la rate noi de dobândă în decurs de 1 an. Astfel, o majorare a ratelor de dobândă la VMS pe piața internă va afecta direct costurile aferente datoriei de stat interne. Totodată, datorită emisiunii în luna octombrie 2016 a VMS în vederea executării obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat, datoria de stat internă înregistrează la situația din 30 septembrie 2017 o majorare a perioadei medie de refixare cu 9,2 ani, iar datoria cu rata dobânzii ce urmează a fi refixată în decurs de un an se diminuează cu 62,9 p.p.

Datoria de stat externă se caracterizează prin indicatori ce prezintă o expunere moderată față de riscul ratei de dobândă. Această situație se datorează faptului că datoria de stat externă cu rata fixă a dobânzii este preponderent pe termen lung, iar datoria cu rata dobânzii ce urmează a fi refixată la condiții noi de piață în decurs de un an constituie aproximativ 30,0 la sută din soldul datoriei de stat externe. Astfel, ratele de dobândă aferente datoriei de stat externe sunt refixate, în mediu, în decurs de 8 ani.

În ce privește *datoria de stat* în ansamblu, deși perioada de refixare a întreg portofoliului este de aproximativ 9 ani, totuși 33,1 la sută din aceasta urmează a fi refixată la rate noi de dobândă în decurs de 1 an, astfel evidențiindu-se expunerea portofoliului datoriei de stat față de riscul ratei de dobândă.

4) Riscul operațional¹⁷

Un aspect important aferent riscului operațional ține de sistemul informațional de management al datoriei și analiză financiară (DMFAS), precum și de înregistrarea și menținerea cu acuratețe a datelor. Astfel, pe parcursul primelor nouă luni ale anului 2017, un expert UNCTAD a efectuat validarea repetată dar și a corectat erorile existente în baza de date DMFAS 6, instalată pe parcursul anului 2016.

În prezent, riscul operațional este în permanență monitorizat și optimizat prin îmbunătățirea continuă a capacității personalului prin instruirii interne și externe. Astfel, pe parcursul lunii mai și iunie 2017, colaboratorii DGDP au participat la cursurile de instruire „*Analiza portofoliului datoriei*” și „*Statistica datoriei sectorului public*”, instruii organizate de către UNCTAD în baza contractului de procurare a sistemului informațional DMFAS 6. Totodată, la moment, DGDP beneficiază de asistență tehnică din partea Uniunii Europene în cadrul Proiectului „*Îmbunătățirea reformei managementului finanțelor publice în Republica Moldova*”.

De asemenea, dezvoltarea sistemului de control intern în cadrul Direcției Generale Datorii Publice are loc în baza Registrului Riscurilor pentru obiectivele de bază prin care au fost identificate tipurile de reacții la risc, precum și măsurile de control de întreprins pentru fiecare risc potențial ce ar putea afecta procesele operaționale la nivel de subdiviziune.

Totodată, în scopul minimizării impactului riscului operațional materializat prin fluctuația colaboratorilor, dar și a persoanelor cheie, în cadrul subdiviziunii sunt elaborate și actualizate periodic descrieri grafice și narrative ale principalelor procese ce definesc activitatea subdiviziunii responsabile de monitorizarea datoriei sectorului public.

În contextul fortificării procesului de raportare a datelor privind datoria sectorului public și veridicității lor, Direcția generală datorii publice monitorizează și verifică în permanență, din mai multe surse, calitatea informației primite de la entitățile sectorului public. În acest sens, pe parcursul primului a nouă luni ale anului 2017, în colaborare cu Inspekția Financiară, au fost aplicate sancțiuni, în conformitate cu prevederile Codului Contravențional, persoanelor responsabile din cadrul entităților sectorului public, dacă acestea nu au respectat termenul de prezentare către Ministerul Finanțelor a datelor privind datoria sectorului public sau au raportat date eronate/incomplete.

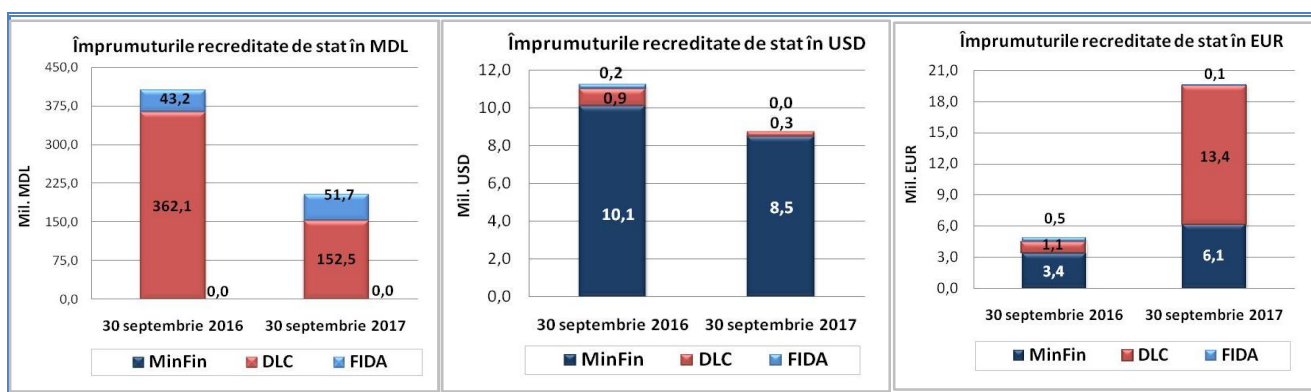
De asemenea, în scopul securizării informației, periodic în cadrul Direcției generale datorii publice, se fac copii de rezervă, pe un server separat, a datelor ce țin de datoria sectorului public.

¹⁷ Se referă la aspecte precum sisteme informaționale și procedurile de ținere a evidenței datoriei sectorului public, garanțiilor de stat și recreditării de stat, procesare a datelor, raportare, păstrare, etc.

Recreditarea de stat

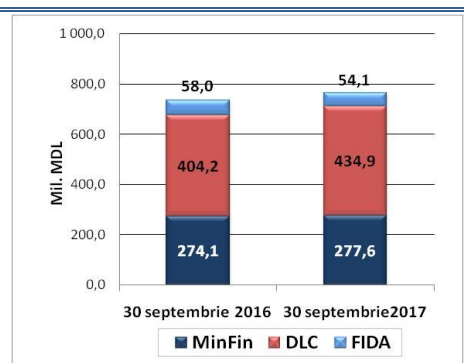
Recreditarea de stat se efectuează prin intermediul Ministerului Finanțelor, Directoratului Liniei de Credit și Unității de Implementare a Proiectelor Fondului Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă (FIDA).

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 din contul liniilor de creditare și a mijloacelor circulante acumulate (din rambursarea de către IFP a sumelor principale și dobânzilor aferente) pentru realizarea proiectelor finanțate din surse externe, au fost recreditate împrumuturi și granturi către agenți economici, autorități publice locale și instituții financiare participante în sumă de **204,2 mil. lei, 8,8 mil. dolari SUA și 19,6 mil. Euro** (echivalent a cca 766,6 mil. lei), inclusiv: din resurse recreditate din mijloacele circulante acumulate – 84,0 mil. lei, 0,3 mil. dolari SUA și 3,4 mil. Euro (echivalent a cca 160,4 mil. lei) sau 21,0% din suma totală recreditată.

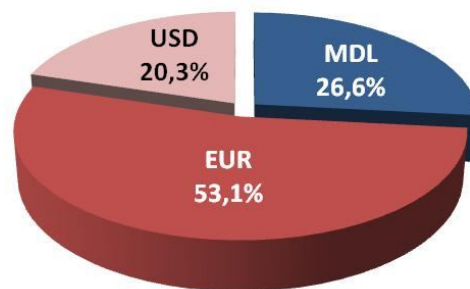
În perioada de analiză, se atestă un trend *ascendent* aferent valorii mijloacelor financiare îndreptate spre recreditare în scopul implementării proiectelor finanțate din surse externe în Euro și unul *descendent* în *monedă națională și dolari SUA*.

**Împrumuturile recreditate de stat,
recalculate în moneda națională,
30.09.2016 – 30.09.2017 (mil. lei)**

Pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 se constată o creștere a mijloacelor financiare îndreptate spre recreditarea de stat, condiționată atât de recreditarea continuă a beneficiarilor în vederea implementării proiectelor finanțate.

**Structura împrumuturilor
recreditate de stat, pe valute, la
situația din 30 septembrie 2017 (%)**

În perioada de referință poziția dominantă în structura împrumuturilor recreditate de stat pe valute este ocupată de Euro cu 53 %, urmat de moneda națională cu 27% și dolarul SUA – 20%.

Sumele recreditate pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 se prezintă după cum urmează:

1) prin intermediul Ministerului Finanțelor – 8,5 mil. dolari SUA și 6,1 mil. Euro (echivalent a cca 277,6 mil. lei), inclusiv:

- Proiectul „Construcția locuințelor sociale pentru păturile socialmente vulnerabile”, faza II finanțat de Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei – 2,5 mil. Euro;

- Proiectul Filiera Vinului, finanțat de Banca Europeană de Investiții – 1,4 mil. Euro;

- Proiectul de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare centralizată cu energie termică (S.A. „Termoelectrica”) finanțat de Banca Mondială – 8,3 mil. dolari SUA;

- Proiectul „Împrumutul destinat reabilitării rețelelor de transport ale ÎS „Moldelectrica” finanțat de BERD și BEI – 0,2 mil. dolari SUA și 2,0 mil. Euro;

- Proiectul de achiziție a locomotivelor și restructurarea infrastructurii feroviare (Î.S. ”Calea Ferată din Moldova”, finanțat de BERD și BEI - 0,1 mil. Euro;

- Proiectul ”Sistemul termoelectric al municipiului Bălți” (S.A. ”Cet-Nord”), finanțat de BERD – 0,1 mil. Euro.

2) prin intermediul Directoratului Liniei de Credit - 152,5 mil. lei, 13,4 mil. Euro și 0,3 mil. dolari SUA (echivalent a cca 434,9 mil. lei), inclusiv:

➤ resurse recreditate *din mijloace directe* – 68,6 mil. lei și 9,9 mil. Euro, inclusiv:

- Proiectul de Ameliorare a Competitivității, faza 2 (PAC 2) – 68,6 mil lei și 0,8 mil. Euro;

- Proiectul Filiera Finului – 5,1 mil. Euro;

- Proiectul Livada Moldovei – 3,8 mil. Euro;

- Creditul de asistență acordat de Guvernul Republicii Polonia – 0,2 mil. Euro.

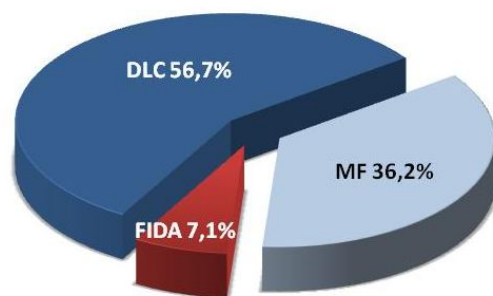
➤ resurse *recreditate din mijloacele circulante acumulate* –84,0 mil. lei, 3,4 mil. Euro și 0,26 mil. dolari SUA, inclusiv:

- Proiectul de Investiții și Servicii Rurale, faza I (RISP I) – 0, 2 mil. Euro;
- Proiectul de Investiții și Servicii Rurale, faza II (RISP II) – 0,4 mil. Euro și 0,2 mil. dolari SUA;
- Proiectul de Finanțare Rurală și Dezvoltare a Întreprinderilor Mici (FIDA 1) – 0,4 mil. lei, 0,06 mil. dolari SUA și 0,3 mil. Euro;
- Proiectul de Servicii Financiare Rurale și Dezvoltarea Businessului Agricol (FIDA 5) – 0,5 mil. Euro;
- Programul Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă (FIDA 6) – 38,6 mil. lei;
- Proiectul „Crearea stațiilor de deservire agrotehnică” (KfW) – 0,6 mil. Euro;
- Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor – 45,0 mil. lei;
- Proiectul de Ameliorare a Competitivității (PAC 1) – 1,4 mil. Euro.

3) **prin intermediul Unității de Implementare a Proiectelor FIDA** (resurse recreditate direct din împrumuturile externe) – 51,7 mil. lei și 01, mil. Euro (echivalent a cca 54,1 mil. lei), din care:

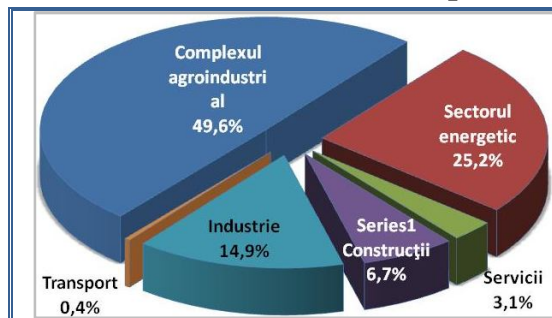
- Programul Rural de Reziliență Economică - Climatică Incluzivă (FIDA 6) – 51,7 mil.lei și 0,1 mil. Euro.

**Structura recreditării
împrumuturilor de stat între
instituțiile participante la
situația din 30 septembrie 2017
(%)**

În perioada de referință, cota majoră de recreditare de stat îi revine **DLC (57%)**, urmată de **MF** cu cota de **36 %** și **FIDA** cu **7 %**.

Structura recreditării împrumuturilor de stat sub aspectul ramurilor economiei naționale, la situația din 30 septembrie 2017

Ramurile economiei naționale	mil. lei	ponderea
Complexul agroindustrial	380,3	49,6
Sectorul energetic	193,6	25,2
Industrie	114,5	14,9
Construcții	51,6	6,7
Servicii	23,5	3,1
Transport	3,1	0,4
Total	766,6	100%

În structura mijloacelor financiare recreditate de stat pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 sub aspectul ramurilor economiei naționale, ponderea majoră îi revine

complexului agroindustrial cu 49,6%, urmat de sectorul energetic cu 25,2%, cota cea mai mică îi revine ramurii transport cu o pondere de 0,4%.

În perioada de analiză a fost achitată de către agenții economici, autoritățile publice locale și IFP suma principală, dobânda și alte plăți aferente în sumă de **505,4 mil. lei, 9,0 mil. dolari SUA, 6,5 mil. Euro și 0,4 mil. JPY** (echivalent a cca 801,5 mil. lei).

Astfel:

1) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Ministerului Finanțelor au fost achitate/anulate – 5,6 mil. lei, 3,6 mil. dolari SUA, 2,1 mil. Euro și 0,4 mil JPY.

2) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Directoratului Liniei de Credit au fost achitate – 459,4 mil. lei, 4,4 mil. dolari SUA și 4,3 mil. Euro, din care:

a) resurse recreditate direct din împrumuturi externe – 22,2 mil. lei, 1,0 mil. dolari SUA și 2,1 mil. Euro;

b) resurse recreditate din mijloacele circulante acumulate – 437,2 mil. lei, 3,4 mil. dolari SUA și 2,2 mil. Euro.

3) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Unității de Implementare a Proiectelor FIDA au fost achitate – 40,4 mil. lei, 1,0 mil. dolari SUA și 0,1 mil. Euro.

La situația din 30 septembrie 2017 soldul datoriilor beneficiarilor recreditați constituie **1 641,2 mil. lei, 83,9 mil. dolari SUA, 75,3 mil. Euro și 896,9 mil. Yeni Japonezi** (echivalent a 4 821,7 mil. lei), micșorându-se față de finele anului 2016 cu 138,3 mii lei ce constituie o descreștere de cca 2,8%, inclusiv:

1) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Ministerului Finanțelor – 93,7 mil. lei, 71,7 mil. dolari SUA, 31,3 mil. Euro și 896,9 mil. Yeni Japonezi (echivalent a 2 147,1 mil. lei sau 44,5%);

2) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Directoratului Liniei de Credit și Unității de Implementare a Proiectelor FIDA – 1 547,5 mil. lei, 12,2 mil. dolari SUA și 44,0 mil. Euro (echivalent a 2 674,6 mil. lei sau 55,5%).

Datoria cu termen expirat la situația din 30 septembrie 2017 se atestă atât la împrumuturile recreditate prin Ministerul Finanțelor, cât și prin Directoratul Liniei de Credit și se cifrează la **95,1 mil. lei, 11,8 mil. dolari SUA și 0,7 mil. Euro** (echivalent a 315,9 mil. lei) sau 6,5% din suma datoriilor totale, inclusiv:

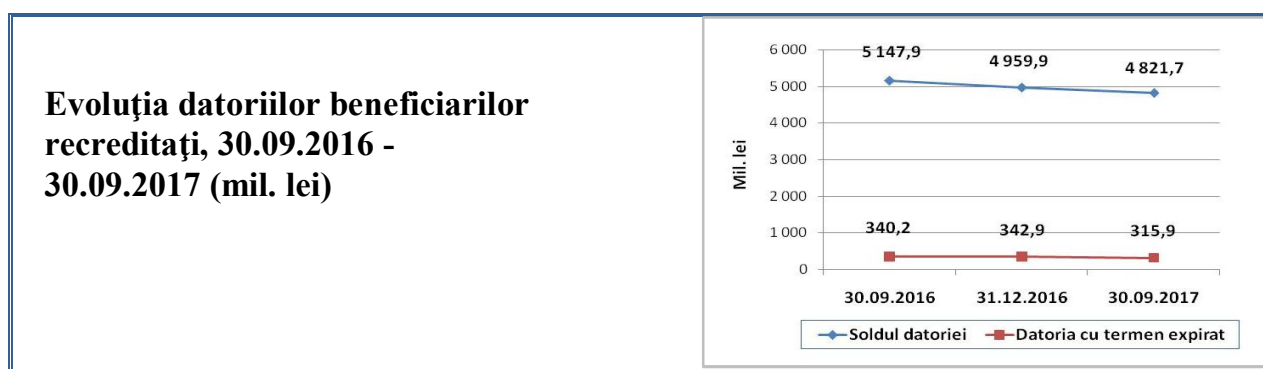
1) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Ministerului Finanțelor – 93,7 mil. lei, 11,8 mil. dolari SUA și 0,7 mil. Euro (echivalent a 314,5 mil. lei). Micșorarea datoriei cu termen expirat, în comparație cu finele anului 2016 constituie cca 27,0 mil. lei, sau o descreștere de 8,5% și este condiționată în mare parte de fluctuația cursului valutar. Totodată, de către unii beneficiari recreditați nu au fost executate graficele de rambursare a datoriilor, și anume:

- Programul de dezvoltare a serviciilor de aprovizionare cu apă potabilă finanțat de către Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare

(Consiliul raional Florești, Consiliul raional Soroca, Consiliul raional Leova și Consiliul raional Orhei);

- Proiectele Alimentare cu Apă și Canalizare finanțate de Banca Mondială (I.M. „Direcția de Producție Apă - Canal Ștefan Vodă”, S.A. „Regia Apă - Canal Soroca”, Î. M. „Apă - Canal Cahul” și Î. M. „Regia Apă Canal Bălți”);
- Proiectul Energetic II suplimentar finanțat de Banca Mondială (Consiliul raional Drochia).

2) pe împrumuturile recreditate prin intermediul Directoratului Liniei de Credit – 1,4 mil. lei. Datoria dată a fost înregistrată la BC „Investprivatbank” S.A. în legătură cu insolvabilitatea acesteia.

Graficul prezentat atestă că evoluția:

a) soldului datoriilor are o evoluție descendentă, condiționată de cererea de acordare a împrumuturilor din partea beneficiarilor recreditați și fluctuațiile cursului valutar;

b) soldul datoriilor cu termen expirat are un trend descendent, condiționat de fluctuațiile cursului valutar.

Ministerul Finanțelor își onorează sarcina de *încasare a datoriilor expirate* prin intermediul serviciilor fiscale teritoriale de stat prin aplicarea măsurilor de executare silită, în conformitate cu legislația în vigoare, față de beneficiarii recreditării care dețin arierate pe împrumuturile recreditate. Astfel, pe parcursul a 9 luni ale anului 2017 la bugetul de stat în acest sens au fost încasate cca **2,8 mil. lei**, ceea ce constituie 2,5% din suma totală achitată în perioada de referință.

Analizând structura datoriilor prin prisma beneficiarilor recreditați, se constată că în perioada de referință sunt active operațiunile de recreditare față de **92 de beneficiari recreditați**:

1) **55 agenți economici**, cu soldul datoriilor **1 407,3 mil. lei** sau 29,2% din suma totală a datoriilor, dintre care 298,6 mil. lei, sau 94,5% sunt datorii cu termen expirat, inclusiv:

a) **32 întreprinderi** cu datorii în sumă de 1 131,1 mil. lei activează în regim ordinar. Suma datoriilor cu termen expirat constituie 22,4 mil. lei (7,1% din suma totală a datoriilor expirate);

b) **13 întreprinderi**, care au datorii în sumă de 191,3 mil. lei se află în proces de insolabilitate conform Legii insolabilității. Suma datoriilor cu termen expirat constituie 191,3 mil. lei (60,6% din suma totală a datoriilor expirate);

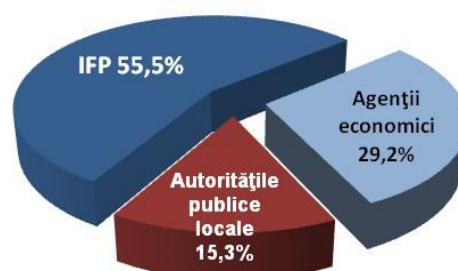
c) **8 întreprinderi** care au datorii în sumă de 75,0 mil. lei **sunt potențial faliti**. Suma datoriilor cu termen expirat constituie 75,0 mil. lei (23,7% din suma totală a datoriilor expirate);

d) **2 întreprinderi** care au arierate în sumă de 9,9 mil. lei sunt **radiate din Registrul de Stat al întreprinderilor și organizațiilor** (3,1% din suma totală a datoriilor expirate). Agenții economici nominalizați nu au posibilitate reală de rambursare a datoriilor cu termen expirat.

2) **25 autorități ale administrației publice locale**, care dețin datoriile în sumă de **739,7 mil. lei** (15,3% din suma totală a datoriilor). Suma datoriilor cu termen expirat constituie 15,9 mil. lei (5,0% din suma totală a datoriilor expirate);

3) **12 instituții financiare participante** înregistrează datorii în sumă de **2 674,7 mil. lei** (55,5% din suma totală a datoriilor), dintre care 1,4 mil. lei sunt cu termen expirat (0,5% din suma totală a datoriilor expirate).

Structura datoriilor prin prisma beneficiarilor recreditați, la 30 septembrie 2017 (%)

Reieșind din diagrama prezentată, se atestă că datoriile instituțiilor financiare participante la împrumuturile recreditate constituie ponderea majoră 55,5% din toate datoriile, urmate de agenți economici cu cota de 29,2% și autoritățile publice locale cu o parte de 15,3%.

Soldul datoriilor la împrumuturile recreditate de stat pe debitori, la 30.09.2017

Nr. d/o	Beneficiarii recreditați	Numărul beneficiarilor	Soldul datoriei		Soldul datoriei cu termenul de achitare expirat	
			mil. lei	%	mil. lei	%
1.	Întreprinderile de stat	6	798,0	16,5	88,4	28,0
2.	Întreprinderile municipale	8	281,4	5,8	19,3	6,1
3.	Autoritățile publice locale	25	739,7	15,3	15,9	5,0
4.	Întreprinderile din sectorul privat	40	327,1	6,9	190,9	60,4
5	Instituțiile financiare participante	13	2675,5	55,5	1,4	0,5
	Total	92	4 821,7	100,0	315,9	100,0

Reieșind din datele prezentate se constată, că partea cea mai mare a datoriilor (55,5%) se înregistrează la instituțiile financiare participante, urmate de întreprinderile de stat cu o cotă de 16,5%, la polul opus fiind – întreprinderile municipale cu o cotă de 5,8%. În partea ce ține de arierate, întreprinderile din sectorul privat înregistrează partea majoră a acestora (60,4%), urmate de întreprinderile de stat, întreprinderile municipale, autoritățile publice locale și instituțiile financiare participante cu o cotă de 0,5%.

Analizând datoriile beneficiarilor recreditați sub aspectul ramurilor economiei naționale s-au înregistrat datorii la împrumuturile recreditate în următoarele ramuri:

1) **întreprinderile Complexului Agroindustrial** – 2 272,2 mil. lei sau 47,1% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

2) **întreprinderile Sectorului Energetic** (prin intermediul Ministerului Finanțelor) – 907,9 mil. lei sau 18,8 % din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

3) **servicii comunale** (apeducte și canalizare) (prin intermediul Ministerului Finanțelor) – 448,5 mil. lei sau 9,3% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

4) **industria** (prin intermediul Directoratului Liniei de Credit) – 365,1 mil. lei sau 7,6% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

5) **alte servicii** – 308,6 mil. lei sau 6,4% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

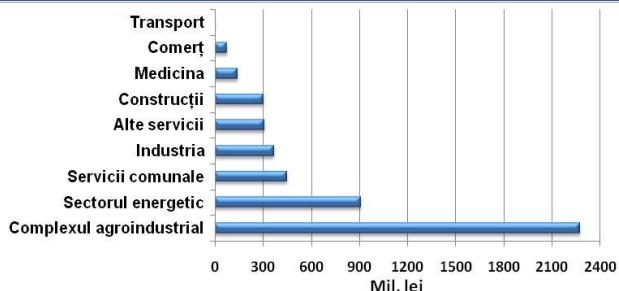
6) **construcții** – 301,1 mil. lei sau 6,3% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate;

7) **medicina** (prin intermediul Ministerului Finanțelor) – 140,2 mil. lei sau 2,9%;

8) **comerț** (prin intermediul Directoratului Liniei de Credit) – 73,7 mil. lei sau 1,5% din suma totală a datoriilor împrumuturilor recreditate.

9) **transport** (prin intermediul Ministerului Finanțelor) – 4,4 mil. lei sau 0,1%.

**Datoriile beneficiarilor
recreditați sub aspectul
ramurilor economiei
naționale, la 30 septembrie
2017 (mil. lei)**

Graficul prezentat demonstrează, că ponderea majoră din structura datoriilor beneficiarilor recreditați revine întreprinderilor din *complexul agroindustrial* cu 47,1%, urmat de *sectorul energetic* cu 18,8%, în timp ce *sectorul de comerț și transport* deține partea cea mai mică de 1,5% și 0,1% respectiv.